

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

1. Εισαγωγή

Η Λογοτεχνία, σημαίνον αισθητικό και μορφωτικό αγαθό, εντάσσεται στο πλαίσιο της ανθρωπιστικής παιδείας ως φορέας οικουμενικών αξιών, ενώ συγχρόνως καταδεικνύει την ιδιαίτερη γλωσσική και πολιτισμική φυσιογνωμία ενός λαού. Στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού συστήματος, η ενασχόληση με τα λογοτεχνικά κείμενα παρέχει τη δυνατότητα ενεργητικής συμμετοχής των μαθητών και μαθητριών στη διαδικασία της γνώσης, ως κοινότητας αναγνωστών και ερμηνευτών, διευρύνει τον ορίζοντα των εμπειριών και το βάθος της ευαισθησίας τους, οξύνει το γλωσσικό αισθητήριο και το αισθητικό τους κριτήριο, αναπτύσσει τη φαντασία και την κριτική-ερμηνευτική τους ικανότητα. Τους καθιστά, συνεπώς, ικανούς και ικανές να αντιλαμβάνονται την πραγματικότητα στις πολυειδείς όψεις και εκδοχές της, και να παίρνουν κριτική θέση απέναντι σε ζητήματα της ατομικής και της κοινωνικής ζωής. Εξάλλου, ο ανατρεπτικός χαρακτήρας της Λογοτεχνίας την καθιστά ένα γνωστικό αντικείμενο ενδεδειγμένο για παιδιά και εφήβους, στο πλαίσιο ενός σχολείου που σέβεται τη νεότητα και ενισχύει την περιέργεια και την αμφισβήτηση.

2. Δομή Προγράμματος Σπουδών

2.1. Βασικοί άξονες του Αναλυτικού Προγράμματος και Πρόγραμμα Σπουδών Λογοτεχνίας

Το Πρόγραμμα Σπουδών της Λογοτεχνίας είναι οργανωμένο και δομημένο σύμφωνα με τις βασικές αρχές του «Αναλυτικού Προγράμματος για τα Δημόσια Σχολεία της Κυπριακής Δημοκρατίας» και εδράζεται σε τρεις βασικούς άξονες που αφορούν:

α. Ένα συνεκτικό και επαρκές σώμα γνώσεων.

Με τη διδασκαλία του μαθήματος επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες να αποκτήσουν ένα συνεκτικό και επαρκές σώμα γνώσεων γύρω από τη λογοτεχνική παραγωγή, ανώνυμη/«λαϊκή» και επώνυμη/«έντεχνη», παλαιότερη και νεότερη, ελληνική και ξένη (από μετάφραση), με σκοπό:

- την κατανόηση των ιδιαίτερων τρόπων με τους οποίους η λογοτεχνία επεξεργάζεται, προσομοιώνει, αποδομεί και αναδομεί την πραγματικότητα, δημιουργώντας έναν δικό της «κόσμο» σε διαλεκτική σχέση με τον πραγματικό
- τη γλωσσική-αισθητική και πολιτισμική αγωγή τους με έμφαση στον «κριτικό λογοτεχνικό γραμματισμό»
- τη συνειδητοποίηση της αναγκαιότητας για «ολιστική γνώση», με γνώμονα τη συνάφεια και διάδραση των εκφραστικών μέσων και τρόπων της λογοτεχνίας με άλλες μορφές τέχνης (θέατρο, κινηματογράφος, εικαστικές τέχνες, μουσική κ.λπ.), αλλά και την επιβεβλημένη «διαθεματική» της διασταύρωση με άλλα γνωστικά αντικείμενα (Γλώσσα, Ιστορία, Κοινωνιολογία, Ψυχολογία, Φιλοσοφία, Αισθητική/Θεατρική αγωγή, Αγωγή του Πολίτη κ.ά.), προκειμένου να φωτιστεί με επάρκεια ο πυκνός ιστός των σημασιών και η εν γένει πολυπλοκότητα της φύσης της Λογοτεχνίας ως αισθητικού-πολιτισμικού φαινομένου
- την καλλιέργεια εσωτερικών κινήτρων που να ωθούν τους μαθητές και τις μαθήτριες σε μια σταθερότερη αναγνωστική σχέση με τη Λογοτεχνία και εκτός σχολικού περιβάλλοντος (φιλιαναγνωσία)
- εν τέλει τη διεύρυνση του μορφωτικού τους υπόβαθρου και, κυρίως, την ενίσχυση της ανθρωπιστικής διάστασης της παιδείας τους, που είναι και το μείζον ζητούμενο του μαθήματος.

β. Καλλιέργεια αξιών, υιοθέτηση στάσεων και επίδειξη συμπεριφορών, που απαρτίζουν τη σύγχρονη δημοκρατική πολιότητα.

Με τη διδασκαλία του μαθήματος επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες να διαμορφώσουν αξίες-στάσεις-συμπεριφορές μέσα από την επαφή με λογοτεχνικά κείμενα που να υπηρετούν:

- την ευαισθητοποίησή τους απέναντι στην πολιτισμική τους κληρονομιά
- τη σφυρηλάτηση θεμελιωδών αξιών και δικαιωμάτων του ανθρώπου, όπως η ελευθερία, η ισότητα, η δικαιοσύνη, η δημοκρατία, η αλληλεγγύη, ο σεβασμός της ετερότητας, η υπέρβαση έμφυλων ή άλλων κοινωνικών διακρίσεων, η αγωνιστικότητα, η κοινωνική υπευθυνότητα
- την καλλιέργεια της ευαισθησίας και την εκλέπτυνση του αισθητικού τους γούστου
- την ισορροπημένη ψυχο-συναισθηματική τους ανάπτυξη, προς την ενηλικίωση
- την ευαισθητοποίησή τους απέναντι στο οικοσύστημα
- την αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου τους σε δημιουργικές δραστηριότητες (όπως η φιλιαναγνωσία).

γ. Καλλιέργεια ιδιοτήτων, ικανοτήτων, δεξιοτήτων που θεωρούνται στην κοινωνία του 21ου αιώνα ως ικανότητες-κλειδιά.

Ι. Δεξιότητες «λογοτεχνικού γραμματισμού»

Με τη διδασκαλία του μαθήματος επιδιώκεται:

- Η αναγνωστική **πρόσληψη** των λογοτεχνικών έργων, τόσο στο συλλογικό επίπεδο της τάξης (η οποία νοείται ως «κοινότητα αναγνωστών» και «εργαστήρι» λογοτεχνικής γραφής και ανάγνωσης) όσο και στο επίπεδο της ατομικής πρόσληψης των κειμένων, της “αντήχησής” τους δηλαδή στην ιδιοσυγκρασία του κάθε μαθητή/-τριας χωριστά, και μάλιστα *σε δύο χρόνους*: στην πρώτη επαφή με τα κείμενα, και στο τέλος, μετά την ολοκλήρωση της επεξεργασίας τους στην τάξη.

Η δεξιότητα της αναγνωστικής πρόσληψης των λογοτεχνικών κειμένων, και μάλιστα σε συνθήκες διαλογικές (μεταξύ κειμένων, μεταξύ μαθητών, μεταξύ μαθητών και εκπαιδευτικού), δύναται να αποτελέσει το εφαλτήριο για να οδηγηθούν σταδιακά οι μαθητές και οι μαθήτριες στην κριτική επίγνωση της ευρύτερης ποικιλίας των «κειμένων» και των αναγνωστικών πρακτικών που επιπολάζουν στο επικοινωνιακό στερέωμα της εποχής μας και οι οποίες οδηγούν σε διαφορετικές οπτικές-τρόπους θέασης των πραγμάτων.

- Η **κατανόηση – ανάλυση – ερμηνεία** των λογοτεχνικών κειμένων, σύμφωνα με τους μεθοδολογικούς, υφολογικούς, ιστορικο-γραμματολογικούς όρους που θέτει το λογοτεχνικό γένος, το κειμενικό είδος και η παράδοση στην οποία ανήκουν. Αυτό το τρίπτυχο δεξιοτήτων αναπτύσσεται βαθμιδωτά σε τρία επίπεδα:

α) στο επίπεδο της πραγματολογικής κατανόησης-εξομάλυνσης των κειμένων·

β) στο επίπεδο της κειμενικής δομής «επιφανείας»: οι μαθητές και οι μαθήτριες να είναι σε θέση να αξιοποιούν τη δομή του κειμένου, για να εντοπίζουν εκεί την οργάνωση των στοιχείων και να διερευνούν τους τρόπους με τους οποίους τα λογοτεχνικά κείμενα αναπαριστούν τον κόσμο και εισάγουν τομές στην υπάρχουσα πραγματικότητα·

γ) στο επίπεδο της «βαθιάς δομής» των κειμένων: οι μαθητές/-τριες να ασκούνται στην κατανόηση και ερμηνεία των *υπόρρητων* πληροφοριών που μεταδίδει ένα λογοτεχνικό κείμενο και να είναι σε θέση να ενεργοποιούν τις γενικότερες ιστορικές, επιστημονικές ή άλλες γνώσεις τους, καθώς και να ανατρέχουν σε άλλες πηγές, έξω από το κείμενο, προκειμένου να φωτίσουν τις άδηλες όψεις και πτυχές του κειμενικού «νοήματος».

Η κατανόηση – ανάλυση – ερμηνεία των λογοτεχνικών κειμένων ως σύνθετη δεξιότητα μπορεί να γίνει το εφαλτήριο για την κριτική επίγνωση από τους μαθητές και τις μαθήτριες του τρόπου με τον οποίο τα διάφορα κειμενικά είδη αλλά και οι γλωσσοϋφολογικές επιλογές του συγγραφέα εκφράζουν συγκεκριμένες κοινωνικο-πολιτισμικές συνθήκες και ανταποκρίνονται σε συγκεκριμένα ιδεολογικά αιτήματα, πράγμα που τις καθιστά όχι απλώς [αυτοαναφορικές] «συγγραφικές πρακτικές» αλλά βαθύτερα *πολιτικές πράξεις*.

- Η **συνανάγνωση – σύγκριση – αντιπαραβολή** με άλλα λογοτεχνικά έργα (μεταφρασμένα ή ελληνικά, ομοειδή ή όχι, άλλου «γένους» αλλά με κοινή θεματική κ.λπ.), καθώς και με άλλα έργα τέχνης (θεατρικά, εικαστικά, κινηματογραφικά κ.λπ.). Η δεξιότητα αυτή επιτρέπει στους μαθητές και στις μαθήτριες, αφενός, να κατανοήσουν τις σχέσεις που συνδέουν τη λογοτεχνία με άλλες μορφές τέχνης και σημειωτικούς κώδικες, αφετέρου δε, να αντιληφθούν ακριβέστερα την πρωτεύεική φύση, καθώς και την πολυσημάντη λειτουργία της λογοτεχνίας ως αισθητικού-πολιτισμικού φαινομένου.

- Η **αποτίμηση-αξιολόγηση** του λογοτεχνικού έργου, με γνώμονα:

α) την αισθητική του αξία: αναγνώριση της ποιότητας του λόγου, των υφολογικών και τεχνολογικών χαρακτηριστικών που καθιστούν το συγκεκριμένο έργο ένα «έργο τέχνης»·

β) την ανθρωπογνωστική του αξία: αναγνώριση των στοιχείων εκείνων –στάσεων, αντιλήψεων, αξιών– που καθιστούν το συγκεκριμένο έργο «μορφωτικό αγαθό»·

γ) το ειδικό του βάρος μέσα στο γραμματειακό είδος και στη λογοτεχνική παράδοση που εντάσσεται, όπως επίσης, ει δυνατόν, στο σύνολο του έργου του συγκεκριμένου δημιουργού.

Η δεξιότητα αυτή αποσκοπεί στο να μυήσει τους μαθητές και τις μαθήτριες στη σύνθετη και κρίσιμη λειτουργία της λογοτεχνικής κριτικής, και αναγωγικά στην αναγκαιότητα γενικά της κριτικής στάσης απέναντι στα πράγματα, ως αποτέλεσμα μιας σύνθετης (πολυπαραγοντικής) και όσο γίνεται πιο διεισδυτικής κατανόησης των κοινωνικών και πολιτισμικών φαινομένων.

- **Η ανάπτυξη της δημιουργικότητας** των μαθητών μέσω της βαθμιαίας εξοικείωσής τους με συγγραφικές πρακτικές («**δημιουργική γραφή**»). Η καλλιέργεια της δεξιότητας αυτής έχει ως πρώτο στόχο να αντιληφθούν οι μαθητές και οι μαθήτριες πώς οι επιλογές σε συγγραφικό / δημιουργικό επίπεδο συγκροτούν τρόπους με τους οποίους ένα άτομο, ο δημιουργός, ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις μιας συγκεκριμένης λογοτεχνικής συνθήκης (σύμβασης), ενίοτε και τις υπερβαίνει.

Σε ένα δεύτερο επίπεδο, η δημιουργική σχέση με τα λογοτεχνικά κείμενα επιτρέπει στους μαθητές/-τριες να συνειδητοποιήσουν με άμεσο τρόπο, και να ευαισθητοποιηθούν απέναντι στη διαδικασία της λογοτεχνικής γραφής, και γενικά της καλλιτεχνικής έκφρασης, ως τρόπου με τον οποίο τα άτομα (οι δημιουργοί) δεν «περιγράφουν» απλώς το περιβάλλον τους, αλλά παρεμβαίνουν δυναμικά σ' αυτό και το ανα-δημιουργούν (δηλαδή, το αλλάζουν).

- Εν τέλει, **η οικοδόμηση της τάξης σε κοινότητα «λογοτεχνικού γραμματισμού»** μέσα σε συνθήκες δημοκρατικού διαλόγου και συλλογικής μάθησης επιτρέπει, μεταξύ άλλων, σε διδάσκοντες και διδασκόμενους να αποκτήσουν κριτική επίγνωση της πολυφωνίας αλλά και της *ασυμμετρίας* των οπτικών γωνιών, της σχετικότητας αλλά *όχι* της *αυθαιρεσίας* των απόψεων και ιδεών. Κι αυτό γιατί, χωρίς να αποκλείεται εξαρχής ή να υποβαθμίζεται καμιά φωνή (ερμηνεία), προοδευτικά γίνεται σαφές ότι *δεν είναι όλες οι προτάσεις ισότιμες και ορθές* – σύμφωνα με μια ιστοπεδωτική λογική “συμψηφισμού των ερμηνειών” στη βάση της «σχετικότητάς» τους–, αλλά η εγκυρότητά τους (οφείλει να) ελέγχεται στα πλαίσια και με τους όρους που ορίζει *η ίδια η λογοτεχνική σύμβαση*.

II. Γενικότερες δεξιότητες του «κριτικά εγγράμματος» ανθρώπου

Η ανάπτυξη των παραπάνω δεξιοτήτων λογοτεχνικού γραμματισμού συντελεί στην καλλιέργεια γενικότερων **ικανοτήτων-κλειδιών** που απαιτείται να διαθέτει ένας «μορφωμένος άνθρωπος», όπως:

- δεξιότητες ανάλυσης και (ανα)σχεδιασμού δεδομένων [= αναλυτική και συνθετική σκέψη]
- δημιουργική φαντασία και «ενσυναισθητική» ικανότητα
- κριτική επίγνωση και διαχείριση της γνώσης
- αναγνώριση της πολλαπλότητας και ασυμμετρίας των οπτικών γωνιών, επίγνωση της «υποκειμενικότητας» και, άρα, διαμόρφωση εγρήγορης συνείδησης γύρω από ζητήματα ταυτότητας και αυτοπροσδιορισμού
- ικανότητα συλλογικής εργασίας και διαπροσωπικής ανταλλαγής πληροφοριών, με τη λελογισμένη συνδρομή και των νέων τεχνολογιών
- δυνατότητα εφαρμογής των παραπάνω στην καθημερινή ζωή, μέσω της αναζήτησης εναλλακτικών εκδοχών στα σενάρια της ζωής.

2.2 Περιεχόμενο και Διάρθρωση της ύλης

Η ύλη παρουσιάζεται ενοποιημένη με τέτοιο τρόπο ώστε να προκύπτει: α) η αδιάκοπη συνομιλία ανάμεσα στη νεοελληνική και την ευρωπαϊκή λογοτεχνία, β) η αξιόλογη γραμματειακή συμβολή της Κύπρου, γ) η ανάδειξη της λογοτεχνίας ως γνωστικού πεδίου με ιδιαίτερη ανθρωπολογική και ανθρωπιστική σημασία. Στο πλαίσιο αυτό, η ιδιαιτερότητα της «κυπριακής περίπτωσης» μπορεί να αποβεί διδακτικά διαφωτιστική και να λειτουργήσει ως μέτρο της ευαισθησίας του σύγχρονου ανθρώπου. Κι αυτό γιατί η μελέτη του τραγικού βιώματος μιας ευρωπαϊκής ημικατεχόμενης χώρας, μέσα από αντι-

προσωπευτικά λογοτεχνικά κείμενα, γραμμένα είτε στην κοινή νεοελληνική, είτε στη διάλεκτο, είτε από μετάφραση, τα οποία φέρουν στον πυρήνα τους δεδηλωμένα ή άδηλα το τραύμα της διαίρεσης, παρέχει αφ' εαυτής πολλές ευκαιρίες γόνιμου στοχασμού, καθώς εξακτινώνει το «τοπικό» δράμα και το προάγει σε *οικουμενικό* ζήτημα που αφορά στη μοίρα των λαών, στα δικαιώματα του ανθρώπου, στην έννοια της ελευθερίας, στην κατανόηση και στην ειρηνική συνύπαρξη των λαών.

ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΚΑΙ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Α. ΠΡΟΔΗΜΟΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

- Υπάρχει καθορισμένη ώρα για λογοτεχνία, σε καθημερινή βάση, που περιλαμβάνει ισόρροπα τις κατηγορίες **παραμύθι – ποίημα – θεατρικό δρώμενο**, με όσο το δυνατόν μεγαλύτερη αντιπροσώπευση καθαρώς λογοτεχνικών κειμένων.
- Η λογοτεχνία λειτουργεί **διαθεματικά** και συνδέεται με άλλα μαθήματα (τα καλλιτεχνικά, τα μαθηματικά κ.λπ.) μέσα σε ένα ευρύτερο διδακτικό πρόγραμμα που παρέχει γενικές γνώσεις για ένα θέμα.
- Η διδασκαλία στηρίζεται στον προφορικό λόγο και στην εικόνα, αλλά και στη δραματοποίηση, εφόσον στο επίπεδο αυτό τα παιδιά δεν μπορούν ακόμη να διαβάσουν κείμενα.
- Κεντρική θέση στο πρόγραμμα κατέχει η **αφήγηση / αναδιήγηση / αναπαράσταση ιστοριών**. Τα νήπια καλούνται να δημιουργήσουν ή να «δραματοποιήσουν» τις δικές τους ιστορίες, παίρνοντας ως ερέθισμα τον τίτλο ενός ποιήματος ή ενός παραμυθιού, αλλάζοντας την ιστορία, μεταβάλλοντας το τέλος κ.ο.κ.
- Ειδικότερα για την **ποίηση**, η διδασκαλία στηρίζεται στην ακρόαση έμμετρων ποιημάτων και τραγουδιών, μέσω των οποίων τα νήπια εξοικειώνονται με τον ρυθμό και αποκτούν αίσθηση των ρυθμοτονικών σχημάτων, όπως η ομοιοκαταληξία. Εκτός από το θεματικό περιεχόμενο, καλό θα ήταν να ενθαρρύνεται και η αποστήθιση-απαγγελία, ώστε τα παιδιά να μη μένουν παθητικοί ακροατές αλλά και αναπαραγωγοί έμμετρων στιχουργημάτων για την **εμπέδωση του ρυθμού**.
- Η λογοτεχνική ύλη είναι σκόπιμο να διαρθρώνεται σε **θεματικές ενότητες ή άξονες** (κατά το υπόδειγμα της Δημοτικής εκπαίδευσης) για τη συστηματοποίηση της διδασκαλίας, ώστε όλα τα νήπια, ανεξαρτήτως Νηπιαγωγείου, να έχουν αποκτήσει μια στοιχειώδη ιδέα για βασικά θέματα της σύγχρονης ζωής και της κοινωνίας στην οποία ζουν (οικολογία, κυπριακή παράδοση, αγωγή υγείας, αγωγή του πολίτη, διαφυλική και διαπολιτισμική αγωγή κ.ά.).
- Η επιλογή των κειμένων εναπόκειται στον/στην εκπαιδευτικό (με τη συνδρομή προτεινόμενου καταλόγου από το Υ.Π.Π.). Στο νηπιαγωγείο διατηρείται μόνιμη «γωνιά βιβλίου» (με ειconoγραφημένα παραμύθια, ποιήματα κ.λπ.), που οφείλει να περιέχει πλούσιο και σύγχρονο υλικό, και η οποία λειτουργεί επίσης ως δανειστική βιβλιοθήκη για τα νήπια.
- Εξυπακούεται ότι η **επιλογή των κειμένων** και η **μέθοδος** που θα ακολουθηθεί παραμένει στην κρίση του/της νηπιαγωγού με βάση τις αρχές της διαφοροποιημένης διδασκαλίας. Εντούτοις, πρέπει να υπάρχει μέριμνα ώστε τα κείμενα και η διδασκαλία τους να προάγουν τις αρχές της ισότητας των φύλων και του σεβασμού της ετερότητας εν γένει, συμβάλλοντας στην ανατροπή παραδοσιακών στερεοτύπων και προκαταλήψεων, αφού ήδη από τη νηπιακή ηλικία τα παιδιά, υποδυόμενα κοινωνικούς ρόλους, προετοιμάζονται για τους μελλοντικούς κοινωνικούς ρόλους που θα αναλάβουν, διαμορφώνουν στάσεις και αντιλήψεις, αλλά και ευαισθητοποιούνται σε διάφορα κοινωνικά θέματα.

B. ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Η «βαθμιδωτή» ανάπτυξη του Προγράμματος Σπουδών Λογοτεχνίας στο Δημοτικό κατά **θεματικούς άξονες** (με τις αντίστοιχες υποδιαίρεσεις τους σε θεματικές ενότητες ανά επίπεδο τάξεων) έχει ως εξής:

ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣ: ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΦΥΣΗ

Α΄ και Β΄ τάξη:	Γεω-φυσικό και Βιο-φυσικό περιβάλλον: θαλάσσιο, πεδινό και ορεινό περιβάλλον – ζώα της «άγριας φύσης» και κατοικίδια
Γ΄ και Δ΄ τάξη:	Ανθρωπο-γεωγραφία: παραδοσιακό και αστικό περιβάλλον – ο άνθρωπος «της υπαίθρου» και ο άνθρωπος «της πόλης»
Ε΄ και ΣΤ΄ τάξη:	Η σχέση μας με τη Φύση: «φυσικός» τρόπος ζωής και αθλητικό ιδεώδες – καταστροφή και προστασία του περιβάλλοντος

Ειδικό Διδακτικό Στόχοι:

Οι μαθητές και οι μαθήτριες

- να γνωρίσουν επαγωγικά, από τα επιμέρους στοιχεία του, τον φυσικό «κόσμο» στην ολότητά του
- να κατανοήσουν ότι ο άνθρωπος αποτελεί κι αυτός μέρος της «φύσης», του οικοσυστήματος, και αλληλεπιδρά με αυτό
- να συνειδητοποιήσουν αυτή την αλληλεπίδραση μέσα από τη σύγκριση-αντιπαραβολή του φυσικού περιβάλλοντος της «υπαίθρου» με το δομημένο αστικό περιβάλλον της «πόλης»
- να αντιληφθούν ότι η «φυσική κατάσταση» του περιβάλλοντος εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την ανθρώπινη παρέμβαση σ' αυτό
- να ευαισθητοποιηθούν απέναντι στο οικοσύστημα αναπτύσσοντας οικολογική συνείδηση, ζωοφιλικά αισθήματα και γενικά σεβασμό προς το περιβάλλον
- να κατανοήσουν τη σημασία της άθλησης –και εν γένει του «φυσικού» τρόπου ζωής– για την ψυχρωματική υγεία/ισορροπία του ανθρώπου («νους και σώμα υγιή»)
- δυνάμει να αντιληφθούν την αξία του αθλητισμού όχι μόνο ως ατομικής φυσικής δραστηριότητας, αλλά και στην οικουμενική του διάσταση ως δραστηριότητα ευγενούς άμιλλας και συναδέλφωσης των λαών.

Διαθεματικές συναρτήσεις: Με τη Μελέτη Περιβάλλοντος / Γεωγραφία, τη Φυσική Αγωγή, την Αγωγή Υγείας, δυνάμει τις Φυσικές επιστήμες και την Πολιτική Αγωγή.

Επικουρικό πληροφοριακό υλικό: Αξιοποίηση εξωσχολικών «πληροφοριακών κειμένων» (π.χ. καλοί τουριστικοί οδηγοί, έγκριτα βιβλία για τη χλωρίδα και την πανίδα, λευκώματα, ενημερωτικό υλικό φυσιολατρικών Συλλόγων, οικολογικών Μ.Κ.Ο. κ.λπ.).

ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣ: ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ / ΑΝΘΡΩΠΙΝΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Α΄ και Β΄ τάξη:	Όλοι ίδιοι, όλοι διαφορετικοί (με έμφαση στη σχολική ζωή)
Γ΄ και Δ΄ τάξη:	Όλοι ίδιοι, όλοι διαφορετικοί (με έμφαση στην οικογενειακή ζωή)
Ε΄ και ΣΤ΄ τάξη:	Όλοι ίδιοι, όλοι διαφορετικοί (ανθρώπινοι χαρακτήρες & σύγχρονη κοινωνική ζωή).

Ειδικό Διδακτικό Στόχοι:

Οι μαθητές και οι μαθήτριες

- να γνωρίσουν το κυρίως ανθρωπογενές «κοινωνικό περιβάλλον»
- να αναγνωρίσουν βαθμιδωτά επάλληλους κύκλους της κοινωνικής τους ζωής: καταρχάς, τον πιο

γνώριμο σ' αυτά «κόσμο των παιδιών», που είναι το σχολείο· κατά δεύτερον, τον πιο οικείο σ' αυτά «κόσμο των μεγάλων», που είναι το οικογενειακό και συγγενικό τους περιβάλλον· τέλος, τον ευρύτερο κοινωνικό περίγυρο, όπως τον ξέρουν από τη σύγχρονη ζωή, με την ευρεία ποικιλία του σε ανθρώπινους τύπους και χαρακτήρες

- να αντιληφθούν ότι αυτή η ανθρωπολογική ποικιλία είναι σύμφυτη με τη συγκρότηση της κοινωνίας, από την πιο μικρή (οικογένεια – σχολείο) ως την ευρύτερη κλίμακα (ανθρώπινες κοινωνίες γενικά)
- να κατανοήσουν ότι είμαστε «όλοι ίδιοι, όλοι διαφορετικοί», και δυνάμει να διακρίνουν ότι οι πιο πολλές ομοιότητες έχουν ανθρωπολογική βάση (σχετίζονται με τη φύση του ανθρώπου, την ψυχική δομή και τον συναισθηματικό του κόσμο), ενώ αρκετές διαφορές έχουν κοινωνική βάση (αφορούν τον ρόλο και τη θέση μας στην κοινωνία, την κοινωνική μας «ταυτότητα»)
- ως εκ τούτου, να αρχίσουν σταδιακά να οικοδομούν το νόημα εννοιών όπως «υποκειμενικότητα» – «ετερότητα» – «διαφορετικότητα», και να αποκτούν κριτική επίγνωση του εαυτού τους (αυτογνωσία) σε διαλεκτική σχέση με τον «άλλο» (την άλλη γνώμη, την άλλη άποψη, την άλλη φωνή), εμπεδώνοντας παράλληλα ότι η διαφορετικότητα δεν πρέπει να γίνεται αφορμή για άνιση μεταχείριση και υποβάθμιση-απαξίωση
- να συνειδητοποιήσουν την αξία της φιλίας/αγάπης, της αλληλεγγύης, της αλτρουιστικής πίστης, της συνεργασίας, της ισότητας των ανθρώπων (ανεξαρτήτως έμφυλων ή άλλων κοινωνικών διακρίσεων), της ανεκτικότητας, της ευγενούς άμιλλας (και όχι του εγωιστικού ανταγωνισμού), στην εδραίωση των ανθρώπινων – κοινωνικών σχέσεων μέσα σε κλίμα ειρήνης, και για την εμπέδωση δημοκρατικού ήθους.

Διαθεματικές συναρτήσεις: Με την Κοινωνική & Πολιτική Αγωγή.

ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣ: ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ / ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ

Α' και Β' τάξη:	Λαογραφικά έθιμα – λαϊκές ιστορικές παραδόσεις (θρύλοι) – λαϊκή θρησκευτική ζωή
Γ' και Δ' τάξη:	Η ιστορία μέσα από τη λογοτεχνία – Εθνικές (και θρησκευτικές) επέτειοι
Ε' και ΣΤ' τάξη:	Η ιστορία του τόπου μου μέσα από τη λογοτεχνία, λαϊκή και έντεχνη

Ειδικό Διδακτικό Στόχοι:

Οι μαθητές και οι μαθήτριες

- να γνωρίσουν την πολιτισμική τους κληρονομιά με έμφαση στη συγκρότηση της ελληνικής πολιτισμικής ταυτότητας, μέσα από θέματα και κείμενα της λαϊκής παράδοσης (λαογραφικά ήθη και έθιμα, ιστορικούς θρύλους και παραδόσεις, θρησκευτική λατρεία και ζωή), γνωρίζοντας και συγκρίνοντας, παράλληλα, εφόσον προκύπτει, την πολιτισμική κληρονομιά συμμαθητών/τριών τους διαφορετικής προέλευσης, και ειδικότερα την κληρονομιά πολιτισμικών ομάδων με μακραιώνη παρουσία στο νησί της Κύπρου
- δυνάμει να αντιληφθούν ότι τα παραπάνω συγκροτούν ένα απαρτισμένο και συνεκτικό σύστημα αξιών, αντιλήψεων, νοοτροπιών και κοινωνικο-πολιτικής οργάνωσης –τον «κόσμο της παράδοσης», που έχει πολιτισμική αυταξία και τη δική του νομοτέλεια
- να μελετήσουν τους τρόπους με τους οποίους Ιστορία και Λογοτεχνία διασυνδέονται, ξεκινώντας από το πρωτοβάθμιο επίπεδο της «μεταγραφής»/μετάπλασης ενός ιστορικού γεγονότος σε λογοτέχνημα
- να κατανοήσουν περαιτέρω τους «κώδικες», υφολογικούς αλλά και ιδεολογικούς, με τους οποίους το ιστορικό παρελθόν γίνεται «θέμα» της λαϊκής ή λαϊκότεροπης-επώνυμης λογοτεχνίας

- να αντιληφθούν την εμβληματική σημασία συγκεκριμένων λογοτεχνικών έργων (π.χ. ο *Ύμνος εις την Ελευθερία* του Σολωμού, *Η ενάτη Ιουλίου* του Β. Μιχαηλίδη), ως «τόπων» για την εθνική ταυτότητα και αυτογνωσία τόσο του ευρύτερου όσο και, ειδικότερα, του κυπριακού ελληνισμού
- δυνάμει να αποκτήσουν κριτική επίγνωση ότι η λογοτεχνική μνημείωση των ιστορικών δρωμένων καθορίζει σημαντικά την εν γένει πρόσληψη του ιστορικού παρελθόντος ενός λαού.

Δια-θεματικές συναρτήσεις: Με τη Λαογραφία, την Ιστορία, τα Θρησκευτικά.

ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣ: ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΦΑΝΤΑΣΙΑ (ο «κόσμος» της Λογοτεχνίας)

Α΄ και Β΄ τάξη:	Φαντασία και χιούμορ
Γ΄ και Δ΄ τάξη:	Φαντασία και περιπέτεια
Ε΄ και ΣΤ΄ τάξη:	Επιστημονική φαντασία και «εικονική» πραγματικότητα

Ειδικό Διδακτικό Στόχοι:

Οι μαθητές και οι μαθήτριες

- να συνειδητοποιήσουν ότι ο «κόσμος» της λογοτεχνίας είναι κατά βάση ένας κόσμος φαντασίας [του δημιουργού], που αποσκοπεί πριν απ' όλα στην τέρψη του αναγνώστη και στην έξαψη της περιέργειας και της δικής του φαντασίας
- να αναπτύξουν, ως εκ τούτου, θετική στάση και δημιουργική σχέση με το λογοτεχνικό κείμενο, καλλιεργώντας από την αρχή και εξελίσσοντάς βαθμιαία την επινοητική και την «ενσυναισθητική» τους ικανότητα: δημιουργική ανα-διήγηση / δημιουργική μετα-γραφή / δημιουργική επέμβαση στο κείμενο: αλλαγή της δομής, της πλοκής, του λογοτεχνικού ήρωα, συνδυασμός ιστοριών για τη δημιουργία μιας νέας, σχεδιασμός μιας πρωτότυπης ιστορίας ή ενός ποιήματος ή ενός λογοτεχνικού χαρακτήρα με βάση ένα πραγματικό πρότυπο κ.ο.κ.
- να εξοικειωθούν με ποικίλα είδη κειμένων, λογοτεχνικών και «παρα-λογοτεχνικών» (ποιήματα, ιστορίες, σενάρια, κόμικς κ.λπ.), ώστε σταδιακά, και ανάλογα με την ηλικία τους, να μυηθούν στους ειδικούς τρόπους-«κώδικες» που κάνουν ένα κείμενο «χιουμοριστικό» ή «περιπέτεια» ή «επιστημονικής φαντασίας»
- δυνάμει να αποκτήσουν κριτική επίγνωση της *ανατρεπτικής* λογικής που διέπει όλες αυτές τις κατηγορίες κειμένων, άρα γενικά τον «φανταστικό κόσμο» της λογοτεχνίας, απέναντι στις κατεστημένες συμβάσεις -της γλώσσας, της κοινωνίας, του κόσμου όπως τον ξέρουμε-, καθιστώντας το «παιχνίδι» της φαντασίας ένα παιχνίδι *σοβαρό* (με κριτική διάθεση απέναντι στα πράγματα)
- ειδικότερα, να συνδέσουν τη λογοτεχνία της επιστημονικής φαντασίας με τη σύγχρονη τεχνολογική εξέλιξη, η οποία επίσης οικοδομεί μια «εικονική πραγματικότητα», διαδραστική και ραγδαία μεταβαλλόμενη, που «βλέπει» στο μέλλον.

Επικουρικό υλικό: *Ανθολογία Επιστημονικής Φαντασίας*, 6 τόμοι, εκδ. Εξάντας, Αθήνα 1976 (με διηγήματα επιστημονικής φαντασίας) και νεότερες ομόθεμες εκδόσεις· χρήσιμη, επίσης, κρίνεται η αξιοποίηση εξωσχολικών «πληροφοριακών κειμένων» (βιβλία γνώσεων για τις επιστημονικές ανακαλύψεις, τη φουτουριστική τεχνολογία, τα ταξίδια στον κόσμο αλλά και στο Διάστημα κ.λπ.)

ΤΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ

(ο «κώδικας» της Λογοτεχνίας – στοιχεία λογοτεχνικού «γραμματισμού»)*

Το περιεχόμενο και οι δεξιότητες του λογοτεχνικού γραμματισμού στην Δημοτική Εκπαίδευση, σε κλιμακωτή διαβάθμιση ανά επίπεδο τάξεων, εξειδικεύονται ως εξής:

ΤΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ [λογοτεχνικός γραμματισμός]	ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ (Σύστημα της λογοτεχνικής γλώσσας / Θεωρία λογοτεχνίας)	ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΣ / ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ
Α' και Β' τάξη	<p>“παίζοντας με τις λέξεις” Οι μαθητές/-τριες έρχονται σ' επαφή με:</p> <p>α. φωνολογικά παιχνίδια: παρηχήσεις, συνηχήσεις, ρίμες – πρωτογενής αίσθηση και εμπέδωση ρυθμού: νανουρίσματα, ταχταρίσματα κ.λπ.</p> <p>β. μορφοσυντακτικά παιχνίδια: γλωσσοδέτες, ακροστιχίδες κ.τ.ό.</p>	<p>Για τις τάξεις Α' και Β' Δημοτικού, που γειτνιάζουν με την προσχολική αγωγή, το πλαίσιο μύησης των παιδιών στο λογοτεχνικό παιχνίδι παραμένει “ανοιχτό”, σε συνάρτηση με άλλες μορφές δημιουργικής έκφρασης (θέατρο, μουσική, εικαστικά) αλλά πιο στοχευμένο προς την κατεύθυνση της λογοτεχνίας, ούτως ώστε οι μαθητές των τάξεων αυτών να έχουν προλάβει να αποκτήσουν την αναγκαία γλωσσική προπαιδεία (βασικές δεξιότητες γραμματισμού: ανάγνωση και γραφή, στοιχειώδεις γνώσεις του γραμματικού συστήματος της γλώσσας) πριν περάσουν, από την Γ' τάξη και μετά, στα κείμενα και στο σύστημα της καθαυτό λογοτεχνικής γλώσσας.</p>
Γ' και Δ' τάξη	<p>γ. λεξικομορφολογικά παιχνίδια: λογοπαίγνια, διαφορούμενα/ ανέκδοτα, αινίγματα κ.λπ.</p> <p>δ. το θεατρικό παιχνίδι: Καραγκιόζης, κουκλοθέατρο, παντομίμα, θεατρικά σκετς κ.ά.</p> <p>ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΘΕΩΡΙΑΣ: Οι μαθητές/-τριες έρχονται σ' επαφή με:</p> <p>i. τα «γέννη» της λογοτεχνίας: – <i>ποίηση</i> [= «αναδημιουργία» του κόσμου] – <i>αφήγηση</i> [= «αφηγηματική αναπαράσταση» του κόσμου] – το παραπληρωματικό γένος του <i>θεάτρου</i> [= «δραματική αναπαράσταση» του κόσμου]</p> <p>ii. «πρωτογενή» κειμενικά είδη: ποιήματα – πεζογραφήματα – θεατρικά έργα/δρώμενα: Χτυπητές διαφορές, ειδοποιά γνωρίσματα.</p>	<p>ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΟΣ ΚΑΤΑΜΕΡΙΣΜΟΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ</p> <p>Α' Δημοτικού: Έμφαση στην πρόσληψη των κειμένων:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>ακρόαση / αναδιήγηση</i> ιστοριών και ποιημάτων (λίμερικ, χαϊκού, μαντινάδες, τσιαττίσματα, νανουρίσματα, παραμύθια, θέατρο σκιών, κουκλοθέατρο κ.λπ.) <p>Β' Δημοτικού: Έμφαση στην (ανα)παραγωγή των κειμένων:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>απαγγελία</i> ποιημάτων – δημιουργική “ανάγνωση” με τη βοήθεια <i>εικόνων</i> (εικονογραφημένα κείμενα) • πρώτη επαφή με τις νέες τεχνολογίες: εξοικείωση με λογισμικό <i>storybook</i> • θεατρική έκφραση / δραματοποίηση: παντομίμα, θεατρικά σκετς <p>Μετά την Γ' Δημοτικού: Ξεκινά σταδιακά η συστηματική ανάγνωση ποιημάτων και πεζών, με έμφαση στις δεξιότητες της διάκρισης / κατανόησης / πρωτοβάθμιας ερμηνείας των κειμένων, και με στόχο την καλλιέργεια της φιλαναγωγίας (τα παιδιά να παροτρύνονται να διαβάσουν ολοκληρωμένα λογοτεχνικά βιβλία).</p>

* ο όρος χρησιμοποιείται εδώ με την ειδικότερη έννοια της μύησης των μαθητών στο «σύστημα» της λογοτεχνικής γλώσσας και στη θεωρία των λογοτεχνικών ειδών

<p>Ε΄ και ΣΤ΄ τάξη</p>	<p>Εισαγωγή στη «Γραμματική» της λογοτεχνικής γλώσσας: <i>Οι μαθητές/-τριες μυσούνται στα ακόλουθα:</i></p> <p>α. ποιητικός λόγος</p> <ul style="list-style-type: none"> • μετρική «συλλαβή», μετρικός «τόνος» • ποιητική «πρόταση» & «στίξη» (στίχος, ημιστίχιο, στροφή) • φωνολογικά παιχνίδια & ρυθμοτονικά σχήματα: παρηχήσεις, συνηχήσεις, τύποι ομοιοκαταληξίας (συστηματικότερη διδασκαλία απ΄ ό,τι στις πρώτες τάξεις) <p>β. αφηγηματικός λόγος σύσταση αφηγηματικού «κόσμου»: διάκριση μεταξύ του συγγραφέα (δημιουργού της ιστορίας) – του «αφηγητή» της ιστορίας – των «ηρώων» της ιστορίας (πρωταγωνιστές & δευτερεύοντα πρόσωπα)</p> <p>(γ) προαιρετική αναφορά στις συμβάσεις της <i>θεατρικής παράστασης</i></p>	
<p>Ε΄ και ΣΤ΄ τάξη (συνέχεια)</p>	<p>Θεωρία των λογοτεχνικών ειδών: <i>Οι μαθητές/-τριες έρχονται σ΄ επαφή με:</i></p> <p>α. ποιητικές μορφές:</p> <p>α1. <i>έμμετρη</i> ποίηση ≠ ποίηση σε <i>ελεύθερο στίχο</i> (γενική αναφορά)</p> <p>α2. <u>ποιήματα σταθερής [μετρικής] μορφής:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>ανώνυμη ποιητική παράδοση:</i> δημοτικά τραγούδια, μαντινάδες, τσιαττίσματα κ.ά. • <i>επώνυμη/έντεχνη ποιητική παράδοση:</i> σονέτα, οκτάστιχα, χαϊκού, κ.ο.κ. <p>β. αφηγηματικές μορφές:</p> <p>β1. μυθιστόρημα – νουβέλα – διήγημα</p> <ul style="list-style-type: none"> • εξωτερικά χαρακτηριστικά: έκταση • εσωτερικά γνωρίσματα: «κόσμος» ή «φέτες» ζωής <p>β2. <u>είδη αφηγηματικών κειμένων</u> (με βάση το θέμα και την πλοκή τους): ιστορικό, αστυνομικό, «μαθητείας» ή «της εφηβείας», επιστημονικής φαντασίας κ.λπ.</p> <p>• άλλα είδη σε στίχο και σε πεζό:</p> <p>α3. το «<u>παραλογοτεχνικό</u>» είδος της <u>στιχουργίας</u>: στίχοι τραγουδιών, στιχάκια στο ημερολόγιο κ.ά.</p> <p>β3. <u>παραπληρωματικά είδη αφηγημάτων:</u> μύθοι / παραμύθια, χρονικά, απομνημονεύματα, [αυτο]βιογραφίες, ημερολόγια, μαρτυρίες, κ.λπ.</p>	

Ειδικοί Διδακτικοί Στόχοι:

Οι μαθητές και οι μαθήτριες

- να μνηθούν παιγνιωδώς και σταδιακά στον κώδικα και στις συμβάσεις της τέχνης του λόγου, ξεκινώντας από το απλό, αυθόρμητο “παιχνίδι με τις λέξεις”, στις μικρότερες τάξεις, για να εισαχθούν στις μεγαλύτερες στο γραμματικό «σύστημα» και σε στοιχεία θεωρίας της Λογοτεχνίας
- να αντιληφθούν τη διαλεκτική σχέση της «γλώσσας» της Λογοτεχνίας με τον γλωσσικό κώδικα της καθημερινής επικοινωνίας, δηλαδή ότι η λογοτεχνία είναι ένας τρόπος να δημιουργεί κανείς από τη γλώσσα μια νέα γλώσσα
- να καλλιεργήσουν τη δημιουργικότητα, την ευαισθησία και την επινοητική τους ικανότητα μέσω κατάλληλων δραστηριοτήτων δημιουργικής γραφής και ανάγνωσης (όπως αυτές που αναφέρθηκαν παραπάνω για τη «φαντασία»)
- να αναγνωρίζουν τα εξωτερικά στοιχεία «ταυτότητας» ενός λογοτεχνικού έργου-βιβλίου (εξώφυλλο, οπισθόφυλλο, αυτί, εικονογράφηση), και να εντοπίζουν σε αυτά χρήσιμες πληροφορίες (συγγραφέας, εκδότης, πρόλογος, περιεχόμενα, τύπος κειμένου: π.χ. ποιητική συλλογή, πεζογράφημα, εικονογραφήγηση κ.λπ.)
- να είναι σε θέση, αντίστοιχα, να κατανοούν τα εσωτερικά «σήματα» του είδους ενός λογοτεχνικού κειμένου, π.χ. φόρμουλες – λογότυποι, ομοιοκαταληξία, χωρισμός σε στροφές, χωρισμός σε κεφάλαια ή παραγράφους, κ.ο.κ.
- δυνάμει να συνειδητοποιήσουν τη διαφορετική οργάνωση ενός ποιήματος, που είναι *μετρικο-ρυθμική*, από την οργάνωση ενός πεζογραφήματος, την αφηγηματική δηλαδή «*διευθέτηση*» της ιστορίας σε μια δομή («πλοκή») με αρχή – μέση – τέλος, που δεν συμπίπτει πάντα με τη γραμμική εξέλιξη των εξιστορούμενων γεγονότων
- κατ'επέκταση, να αντιληφθούν σε πρωτοβάθμιο επίπεδο τη στενή σχέση μορφής – περιεχομένου ειδικά στη λογοτεχνία
- να νιώσουν αισθητική απόλαυση ανακαλύπτοντας σταδιακά τους «κανόνες» του λογοτεχνικού «παιχνιδιού» (πώς, δηλαδή, η *τεχνική* γίνεται *τέχνη* του λόγου), και βαθμιαία να αρχίσουν να υποψιάζονται ότι δεν ανήκουν όλα τα κείμενα στην καθαυτό (έντεχνη) λογοτεχνία, ώστε
- να είναι δυνάμει σε θέση, στις μεγαλύτερες τάξεις και σε σύνδεση με την επόμενη βαθμίδα, του Γυμνασίου, να διακρίνουν τα καθαυτό λογοτεχνικά κείμενα, ποιήματα και πεζά, από άλλα παραπληρωματικά ή παραλογοτεχνικά είδη που ανήκουν στην ευρύτερη κατηγορία της «γραμματείας» (παραμύθια, στιχάκια, τραγούδια, κόμικς, θεατρικά ή κινηματογραφικά σενάρια, λευκώματα, προσωπικό ημερολόγιο κ.ο.κ.)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΣΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ

1. Σε ό,τι αφορά τους 3 πρώτους άξονες (*Λογοτεχνία και Φύση, Λογοτεχνία και Κοινωνία, Λογοτεχνία και Ιστορία / Πολιτισμική παράδοση*), μπορεί να διδάσκεται **έναν κάθε τρεις μήνες** για κάθε τάξη. Ο άξονας *Λογοτεχνία και Φαντασία*, καθώς και *Το Λογοτεχνικό Παιχνίδι*, που αφορούν ειδικότερα τον «κόσμο» και τον «κώδικα» της Λογοτεχνίας, συνδέονται δηλαδή άμεσα με τον λογοτεχνικό «γραμματισμό» των μαθητών όπως προσδιορίστηκε παραπάνω, διδάσκονται **υποχρεωτικά σε όλο το σχολικό έτος**.
2. Αναφορικά με τις **θεματικές ενότητες**, θα πρέπει να λαμβάνεται μέριμνα ώστε τα κείμενα ή αποσπάσματα που θα επιλεγούν να είναι *καίρια*, να φωτίζουν δηλαδή το θέμα από πολλές ή/και διαφορετικές οπτικές, έτσι ώστε το θέμα να λειτουργεί όντως ως «άξονας», *σύνδεσμος* για τη συν-ανάγνωση και συν-εξέταση πολλών κειμένων μαζί. Λόγω της σπειροειδούς οργάνωσης του μαθήματος είναι ευνόητο ότι μπορούν να ανακαλούνται για τις ανάγκες της διδασκαλίας και κείμενα διαφορετικών τάξεων (το ίδιο ισχύει και για τη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση).
3. Σε ό,τι αφορά, επίσης, τον λογοτεχνικό γραμματισμό των μαθητών, η κατάταξη της ύλης επιτρέπει **ευελιξία εντός πλαισίων**: οι εκπαιδευτικοί μπορούν να επιλέξουν σε ποια τάξη (Α' / Β', Γ' / Δ', Ε' / ΣΤ')

θα διδάξουν, μέσα από τα κείμενα πάντα, και με τη σειρά που τους δίνεται, τα στοιχεία από το γραμματικό σύστημα και τη θεωρία της λογοτεχνίας. Αρκεί οι μαθητές και οι μαθήτριες, ολοκληρώνοντας το συγκεκριμένο επίπεδο τάξεων, να έχουν διδαχθεί ό,τι περιλαμβάνεται στο curriculum της λογοτεχνικής τους μόρφωσης για αυτό το επίπεδο τόσο από πλευράς θεμάτων όσο και από πλευράς θεωρίας των λογοτεχνικών κειμένων.

ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

ΓΥΜΝΑΣΙΟ – Α΄ ΛΥΚΕΙΟΥ

Επειδή το Γυμνάσιο, ως μέσος πυλώνας, θα πρέπει να αξιοποιεί και τη γνώση που αποκτήθηκε στο Δημοτικό και να προετοιμάζει για το Λύκειο, η κατανομή της ύλης γίνεται και εδώ σε θεματικές ενότητες που συνεχίζουν ή και συμπληρώνουν τις αντίστοιχες του Δημοτικού. Το βάρος, ωστόσο, καθώς μεταβαίνουμε σε ωριμότερη ηλικιακά εκπαιδευτική βαθμίδα, ρίχνεται εξίσου και στην εφαρμοσμένη θεωρία, στα στοιχεία δηλαδή που αφορούν τον γραμματικό και γραμματολογικό (ειδολογικό) κώδικα της Λογοτεχνίας, γι' αυτό η επιλογή των κειμένων θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη της και αυτή την αναγκαιότητα.

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΥΛΗΣ

Α΄ Γυμνασίου

• **Λαϊκή παράδοση και λογοτεχνία** (μύθοι – παραμύθια – δημοτικό τραγούδι)

αντιστοίχιση με ΘΕΜΑΤΙΚΟ ΑΞΟΝΑ: ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ / ΙΣΤΟΡΙΑ

Ειδικοί Διδακτικοί Στόχοι:

- έμφαση στις παλαιότερες μορφές ζωής και στη λαϊκή πολιτιστική και λογοτεχνική κληρονομιά
- πρόσφορες αναφορές στη «συγγενή» παράδοση των λαών της Νοτιοανατολικής Ευρώπης: Βαλκανικής χερσονήσου και Μεσογείου.

• **Σχολείο - Σχολική ζωή** (τα παιδικά και σχολικά χρόνια, χτες και σήμερα – ιστορική αναδρομή)

αντιστοίχιση με ΘΕΜΑΤΙΚΟ ΑΞΟΝΑ: ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ / ΑΝΘΡΩΠΙΝΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Ειδικοί Διδακτικοί Στόχοι:

- σύγκριση/διάζευξη παλαιότερων και σύγχρονων μορφών σχολικής ζωής - κοινωνικοποίησης
- έμφαση στη σχέση παιδικής και ενήλικης ματιάς: ο κόσμος των «μεγάλων» μέσα απ' τα μάτια των «μικρών», και αντίστροφα, η «Εδέμ» της παιδικής ηλικίας: η αναπόληση της χαμένης παιδικότητας από τους ενήλικες.

• **Ανθρώπινες σχέσεις – Ανθρώπινοι χαρακτήρες** (συγχρονική διάσταση)

αντιστοίχιση με ΘΕΜΑΤΙΚΟ ΑΞΟΝΑ: ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ / ΑΝΘΡΩΠΙΝΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Ειδικοί Διδακτικοί Στόχοι:

- έμφαση στον σύγχρονο τρόπο ζωής και στα «κοινωνικά προβλήματα» που αυτός συνεπάγεται (αστυφιλία, οικονομική μετανάστευση, αποξένωση, κοινωνικός αποκλεισμός κ.ά.π.)
- σύγκριση των ανθρώπινων σχέσεων σε διαφορετικά κοινωνικά περιβάλλοντα (π.χ. πόλη – επαρχία)
- αντιπαραβολή στάσεων που διέπουν τις ανθρώπινες σχέσεις: φιλία, αλληλεγγύη, σεβασμός, αποδοχή | ρατσισμός, βία, καταπίεση, διακρίσεις | αλλοτρίωση, μοναξιά, «διαφορετικότητα».

Β' Γυμνασίου

• Ο τόπος μου και οι άνθρωποι

αντιστοίχιση με ΘΕΜΑΤΙΚΟΥΣ ΑΞΟΝΕΣ: ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ /– ΚΟΙΝΩΝΙΑ /– ΦΥΣΗ

Ειδικό Διδακτικό Στόχοι:

- έμφαση στο γεωφυσικό, βιοφυσικό και ανθρωπολογικό περιβάλλον του «κόσμου της Κύπρου» που ανέκαθεν ήταν *πολυσυλλεκτικός* (ένα χωνευτήρι πολιτισμών με βασικό φίλτρο τον ελληνικό πολιτισμό, τη συνείδηση της ελληνικότητας)
- αναφορές στη λαϊκή παράδοση του νησιού, την ιστορία και τους εθνικούς αγώνες, τη θρησκευτική ζωή, τα σύγχρονα προβλήματα και την κοινωνική ζωή και δράση σε συνθήκες πολυπολιτισμικότητας και «διαπολιτισμικής ώσμωσης».

• Χιούμορ και Λογοτεχνία

αντιστοίχιση με ΘΕΜΑΤΙΚΟΥΣ ΑΞΟΝΕΣ: ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΦΑΝΤΑΣΙΑ, ΤΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ /– ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Ειδικό Διδακτικό Στόχοι:

- έμφαση στους τρόπους με τους οποίους εκφράζεται το κωμικό στοιχείο στη λογοτεχνία (επαναλήψεις, παρηχήσεις, διφορούμενα νοήματα, λογοπαίγνια κ.ά.)
- κατανόηση ότι η λογοτεχνία του κωμικού ενέχει τη *δυναμική της ανατροπής*, και αναδεικνύει μια *άλλη όψη* των πραγμάτων, υπονομευτική της συμβατικής.

• Λογοτεχνία και Οικολογία

αντιστοίχιση με ΘΕΜΑΤΙΚΟ ΑΞΟΝΑ: ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΦΥΣΗ

Ειδικό Διδακτικό Στόχοι:

- σύγχρονα περιβαλλοντικά προβλήματα (σκουπίδια, νέφος, ηχορύπανση, τσιμεντουπόλεις,) και επιπτώσεις τους στις ζωές και τις σχέσεις των ανθρώπων, εν γένει στην ποιότητα ζωής
- οικολογική ευαισθητοποίηση μέσα από την «πράσινη» λογοτεχνία: εξέταση, λόγου χάρη, της σχέσης του δημοτικού τραγουδιού / της λυρικής ποίησης / των (προ)Ρομαντικών με τη Φύση, ή ακόμα: η Φύση στη λογοτεχνική παράδοση άλλων, μη ευρωπαϊκών πολιτισμών (κατεξοχήν παράδειγμα, τα χαϊκού της Άπω Ανατολής).

«ΜΕΤΑΙΧΜΙΑΚΗ» ΒΑΘΜΙΔΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΛΥΚΕΙΟ

Γ' Γυμνασίου

• Λογοτεχνία και Εφηβεία (η σχέση με τον άλλο και με τον εαυτό)

αντιστοίχιση με ΘΕΜΑΤΙΚΟ ΑΞΟΝΑ: ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ / ΑΝΘΡΩΠΙΝΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Ειδικό Διδακτικό Στόχοι:

- > ευρύ φάσμα κειμένων από τη σύγχρονη και παλαιότερη λογοτεχνία, ελληνική και ξένη, με έμφαση
- στον «κόσμο του εφήβου» και στα σημερινά προβλήματα της νέας γενιάς
- στο αξιακό σύστημα των μεγαλύτερων και των νεότερων με έμφαση στις διαφορετικές ιεραρχίες / προτεραιότητες («χάσμα γενεών»)

- στον μεταιχμιακό «ου-τόπο» ανάμεσα στην παιδικότητα και την ενηλικίωση: «κρίση της εφηβείας» και συγκρότηση ταυτότητας (αυτοσυνειδησίας)
- στο μυθιστόρημα «της εφηβείας» ή «μαθητείας»: πορτρέτα εφήβων καθ' οδόν προς την ενηλικίωση
- > δυνάμει διαθεματική σύνδεση με την Ψυχολογία (ειδικά «του εφήβου»).

• **Οικουμενικές αξίες και Λογοτεχνία** (ανθρώπινα δικαιώματα και αξίες του «ενεργού πολίτη») *αντιστοίχιση με ΘΕΜΑΤΙΚΟ ΑΞΟΝΑ: ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ / ΑΝΘΡΩΠΙΝΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ*

Ειδικοί Διδακτικοί Στόχοι:

- > εξέταση λογοτεχνικών κειμένων, σε αναγκαία διαθεματική συνάρτηση με την Πολιτική Αγωγή, για να αναδειχθεί
- η «φυσική» έδραση αλλά και η ιστορικότητα [= σχετικότητα ανά εποχή] θεμελιωδών αξιών και δικαιωμάτων του ανθρώπου, όπως η ελευθερία, η ειρήνη, η δικαιοσύνη, η ισότητα, η δημοκρατία, το δικαίωμα της ζωής, της μόρφωσης, η ισονομία και η ισοπολιτεία, η κοινωνική αλληλεγγύη αλλά και το δικαίωμα στη διαμαρτυρία, η ανεκτικότητα και ο σεβασμός στο «διαφορετικό» (ως προς το φύλο, το χρώμα, τη θρησκεία, τη γλώσσα, την κοινωνική θέση κ.λπ.), ώστε
- να γίνει αντιληπτό στους μαθητές ότι τα ιδεώδη αυτά δεν είναι δεδομένα και αυτονόητα αλλά απαιτούν την *αγωνιστική εγρήγορση* και το δημοκρατικό ήθος του «ενεργού πολίτη» για να κατακτηθούν και να διαφυλαχθούν.

• **Το ταξίδι στη Λογοτεχνία** (κυριολεκτικά και μεταφορικά)

αντιστοίχιση με ΘΕΜΑΤΙΚΟΥΣ ΑΞΟΝΕΣ: ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΦΥΣΗ /- ΦΑΝΤΑΣΙΑ /- ΚΟΙΝΩΝΙΑ / ΑΝΘΡΩΠΙΝΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Ειδικοί Διδακτικοί Στόχοι:

- > εξέταση κειμένων της «ταξιδιωτικής» λογοτεχνίας (από διάφορες εποχές και συγγραφείς), για να φωτιστούν
- παλαιοί και σύγχρονοι τρόποι μετακίνησης και σκοποί ταξιδιού
- συνακόλουθες μεταβολές στην «κουλτούρα του ταξιδιού» και στη νοοτροπία του «ταξιδευτή» (ο τύπος του «τουρίστα» σε αντιδιαστολή με τον «περιηγητή»-παρατηρητή ζωής)
- τα πολλαπλά «νοήματα» του ταξιδιού, συναρτώμενα με ατομικές περιέργειες (εξερεύνησης του κόσμου και του εαυτού) αλλά και με κοινωνικές – οικονομικές ανάγκες «επιβίωσης»
- η συμβολική-μεταφορική διάσταση του ταξιδιού ως «τόπου» αυτογνωσίας, μετουσίωσης της πραγματικότητας διά της φαντασίας (τι «βλέπει» το μάτι του ταξιδιώτη), πολιτισμικής «πραγματογνωσίας» (στερεότυπα, τρόποι ζωής, ιδεολογία: η «πολιτική» της περιγραφής)
- > πρόσφορη διαθεματική σύνδεση με τη Γλώσσα: συσχετισμός της περιγραφικής-ταξιδιωτικής λογοτεχνίας με τις συμβάσεις της περιγραφής εν γένει, ως βασικής γλωσσικής-επικοινωνιακής λειτουργίας, και ειδικότερα με την εργαλειακή χρήση του ταξιδιού ως «τόπου διακοπών» στη γλώσσα της διαφήμισης.

Α΄ Λυκείου

• Η αγάπη – Ο έρωτας (η σχέση με τον άλλο: ο «άλλος» ως εαυτός, δικός μου άνθρωπος)

αντιστοίχιση με ΘΕΜΑΤΙΚΟ ΑΞΟΝΑ: ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Ειδικοί Διδακτικοί Στόχοι:

- έμφαση στην «ποιητική» του έρωτα, είτε ως θεματικού κέντρου είτε ως κινητήριου μοχλού δράσης και υπέρβασης των εμποδίων, μέσα από τη συγκριτική εξέταση ποιητικών και πεζογραφικών έργων της παλαιότερης και σύγχρονης λογοτεχνίας
- προσδιορισμός κοινών στοιχείων αλλά και βασικών διαφορών στον τρόπο έκφρασης του ερωτικού αισθήματος στη λογοτεχνία τού χτες και τού σήμερα, και αναγωγή των διαφορών στην αλλαγή του πολιτισμικού «παραδείγματος» (αλλαγή ευαισθησίας)
- βαθύτερη κατανόηση της συγκρότησης και ιστορικότητας του «τόπου του έρωτα» με την εξέταση λογοτεχνικών κειμένων από διάφορες εποχές, και με έμφαση στον «άδολο» ή «παιδικό» και «εφηβικό έρωτα».

• Εγώ, ο Άλλος (η σχέση με τον εαυτό υπό το πρίσμα του «άλλου»/«ξένου»)

αντιστοίχιση με ΘΕΜΑΤΙΚΟ ΑΞΟΝΑ: ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Ειδικοί Διδακτικοί Στόχοι:

- έμφαση στους τρόπους «κατασκευής» της εικόνας του άλλου/ξένου στη λογοτεχνία: γλωσσολογικές επιλογές και χαρακτηριστικά στερεότυπα, αξιολογικές κρίσεις, «θέση» του ξένου στη δομή του κειμένου (κεντρική ή περιθωριοποιημένη) κ.λπ.
  - «παραδειγματικές» μεταβολές στη διαχρονική εξέλιξη του «τόπου» του Άλλου στη λογοτεχνία (οι «ξένοι» αλλάζουν, τα στερεότυπα μένουν ίδια)
  - κριτική επίγνωση αυτής της «παραδειγματικότητας» στη ζωή όλων: ο χτεσινός «ξένος» σήμερα είναι «δικός» (η περίπτωση της ελληνικής ομογένειας), αυριανός «ξένος» μπορεί να είμαι «εγώ» (κάτω από δεδομένες κοινωνικές – υπαρξιακές συνθήκες)
  - κατάδειξη, επομένως, της ιστορικότητας του «ξένου» στη σύσταση των ανθρώπινων κοινωνιών
  - συνειδητοποίηση της σημασίας του «διαφορετικού» (του άλλου, του ξένου) για τη συγκρότηση ταυτότητας, συλλογικής και ατομικής, και εν τέλει, επίγνωση της διαλεκτικής δυναμικής που εμπεριέχει ο διάλογος με τους «άλλους» στην κατασκευή της υποκειμενικότητας σε συνθήκες δημοκρατικής συλλογικότητας
- > αναγκαία διαθεματική σύνδεση με την Ιστορία και την Κοινωνική – Πολιτική Αγωγή

• Σάτιρα και σατιρικά κείμενα

αντιστοίχιση με ΘΕΜΑΤΙΚΟΥΣ ΑΞΟΝΕΣ: ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΦΑΝΤΑΣΙΑ, ΤΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ /– ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Ειδικοί Διδακτικοί Στόχοι:

- > με βάση την προπαιδεία που έχει αποκτηθεί στη λογοτεχνία «του κωμικού» (βλ. παραπάνω, Β΄ Γυμνασίου) εμβαθύνονται εδώ οι λεπτές διαφορές των ειδών παρωδιακού λόγου, με έμφαση
- στα ειδοποιά γνωρίσματα της σάτιρας: χιούμορ και κριτικός έλεγχος με οξεία αλλά εποικοδομητική πρόθεση, στοιχεία που την καθιστούν κατεξοχήν είδος «κοινωνικής κριτικής» (και δυνάμει αλλαγής)
- στους εκφραστικούς τρόπους, ειδικά τους «συγκεκαλυμμένους» (π.χ. αλληγορίες, «προσωπεία»), αλλά και στις γλωσσολογικές επιλογές που συντείνουν στη δραστικότητα ενός

σατιρικού κειμένου: χρήση μη «κοινών» ή «αντισυμβατικών» μορφών της γλώσσας (λ.χ. της διαλέκτου ή της καθαρεύουσας)

- στην εγγενή ιστορικότητα (επικαιρότητα) του σατιρικού λόγου, που δεν νοείται έξω από τα κοινωνικοϊστορικά του συμφραζόμενα, και δη τη *συγκυρία*: αποτελεί έτσι μια πρώτης τάξεως «ιστορική πηγή», υπογραμμίζει δε στον μέγιστο δυνατό βαθμό τη συνάφεια πομπού – δέκτη ως προς την επαρκή αναγνωστική πρόσληψη κάθε κειμένου (όχι μόνο του σατιρικού).
- > δυνάμει διαθεματική σύνδεση με άλλα μαθήματα Αισθητικής Αγωγής (εικαστικά, θέατρο, μουσική κ.λπ.).

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ

Το **περιεχόμενο** και οι **δεξιότητες** του **λογοτεχνικού γραμματισμού** στη βαθμίδα του **Γυμνασίου – Α΄ Λυκείου**, με καταμερισμό της ύλης ανά τάξη σε σπειροειδή ανάπτυξη και με κλιμακωτή διαβάθμιση δυσκολίας για κάθε επίπεδο τάξεων, έχουν ως εξής:

ΕΠΙΠΕΔΟ Α΄ - Β΄ τάξη	ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ – ΕΙΔΙΚΟΙ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ / ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ [ανάλυση συντομογραφιών: πμ. = ποίημα, μθ. = μυθιστόρημα, δγ. = διήγημα · το σύμβολο → προσδιορίζει ενδεικτικά τη διδακτική μέθοδο]		
Α΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ	«Γραμματική» της λογοτεχνικής γλώσσας		Θεωρία των λογοτεχνικών ειδών
Οι μαθητές /τριες μελετούν τα εξής:	α. ποιητικός λόγος • η <u>σύνταξη των ποιητικών «προτάσεων»</u> : - ο κανόνας της «ισομετρίας» [συμμετρίας] μορφής & περιεχομένου: ολοκλήρωση νοήματος στο πλαίσιο ενός στίχου (ή το πολύ διστίχου) - “ασύμμετρες” ποιητικές συντάξεις: υπερβατό, επίταξη επιθέτου, διασκελισμός, κλονισμός ή άρση τομής	β. αφηγηματικός λόγος • τα “δομικά” υλικά του <u>αφηγηματικού κόσμου</u> : ιστορία (story), πλοκή (plot), επεισόδια (της «δράσης»), μοτίβα (leit-motivs) που χαρακτηρίζουν το ποιόν και τη δράση των ηρώων • τα « <u>γραμματικά πρόσωπα</u> » της <u>αφηγηματικής γλώσσας</u> : το <i>εγώ</i> του αφηγητή, το <i>εσύ</i> του αποδέκτη, το <i>αυτός/-ή/-ό</i> περί ου ο λόγος	ι. είδη της λαϊκής στιχουργικής παράδοσης : το δημοτικό τραγούδι, η ποιητάρικη παράδοση, το ρεμπέτικο τραγούδι, λαϊκά στιχουργήματα σήμερα → ομοιότητες / διαφορές στη θεματική, στη μορφή, στους εκφραστικούς τρόπους, σε συνάρτηση με το πολιτισμικό περιβάλλον παραγωγής τους
Β΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ	Θεωρία των λογοτεχνικών ειδών		
Οι μαθητές /τριες μελετούν τα εξής:	α. ποίηση “του εμείς” : διδακτική ή επική-ηρωική ≠ ποίηση “του εγώ” : λυρική → συνεξέταση παραδειγματικών κειμένων από τον αρχαίο κόσμο (αρχαία λυρική ποίηση), τη μεσαιωνική γραμματεία (π.χ. πτωχοπροδρομικά, έπος Διγενή), την αναγεννησιακή Κυπριακή και Κρητική λογοτεχνία, τη λογοτεχνία του 19ου & 20ού αιώνα, π.χ. Παλαμάς: πμ. «εθνικής πνοής» / πμ. «χαμηλού [λυρικού] τόνου», Σικελιανός, γενιά του '20 κ.λπ.	β. αφήγηση “του εμείς” (σύσταση συλλογικότητας) ≠ αφήγηση “του εγώ” (αναφορά εις εαυτόν) → σύγκριση αντιπροσωπευτικών κειμένων: χρονικό, απομνημόνευμα, [αυτο]βιογραφία, ημερολόγιο κ.λπ., από διάφορες εποχές ει δυνατόν (π.χ. <i>Χρονικό Μαχαιρά</i> , <i>Απομνημονεύματα Μακρυγιάννη</i> , αυτοβιογραφία Ελισάβετ Μουτζάν-Μαρτινέγκου, «αυτοβιογραφικά» πεζογραφήματα της ηθογραφικής παράδοσης του ελλ. Ρεαλισμού, Καζαντζάκη <i>Αναφορά στον Γκρέκο</i> , σεφερικό ημερολόγιο: <i>Μέρες</i> κ.λπ.)	ii. παραπληρωματικά είδη της <u>αφηγηματικής παράδοσης</u> : μύθοι – παραμύθια → τυπολογία και αντιπαραβολή παραμυθιών από διάφορες χώρες (ελληνικά, των βαλκανικών λαών & της Μεσογείου, της βόρειας και κεντρικής Ευρώπης) και από διάφορες εποχές για να καταδειχθεί η διαφορά ανάμεσα σε: παραδοσιακά – επώνυμα – σύγχρονα «ανατρεπτικά» τέτοια αφηγήματα (χρήσιμη μεθοδολογικά η <i>Μορφολογία του Παραμυθιού</i> του Propp)

ΜΕΤΑΙΧΜΙΑΚΗ ΒΑΘΜΙΔΑ Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ / Α΄ ΛΥΚΕΙΟΥ			
Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ	«Γραμματική» της λογοτεχνικής γλώσσας		
Οι μαθητές /τριες μελετούν τα εξής:	<p>α. η ποιητική «λέξη»/ σημασία και το ποιητικό «λεξιλόγιο»:</p> <ul style="list-style-type: none"> • το ποιητικό σύμβολο ως εμπλουτισμένο γλωσσικό «σημείο» • η λογοτεχνική μεταφορά (και συναφή σχήματα λόγου, π.χ. παρομοίωση, μετωνυμία, συνεκδοχή, αλληγορία κ.λπ.) • το ποιητικό «νόημα»: συγκινησιακή αλληλουχία 	<p>β1. το «αντικείμενο» του αφηγείσθαι:</p> <ul style="list-style-type: none"> • το πρόσωπο: αφήγηση «πρώτου» ή «τρίτου» προσώπου ⇒ αυτο-/ομο-διηγητικό ≠ ετεροδιηγητικό αφήγημα • το πράγμα: αφήγηση «γεγονότων»-«λέξεων» ≠ αφήγηση «σκέψεων-αισθημάτων», ψυχοαφήγηση 	<p>β2. βασικές λειτουργίες της αφηγηματικής «γλώσσας»:</p> <ul style="list-style-type: none"> • εστίαση και φωνή: ποιος «βλέπει» & ποιος «μιλάει» σε ένα αφήγημα → οι λειτουργίες του «βλέπειν» & του «λέγειν» στην αφηγηματική γλώσσα σε αντιδιαστολή με την κοινή επικοινωνιακή τους χρήση → τρόποι εστίασης και μορφές αφηγηματικής αναπαράστασης του λόγου: πρωτοβάθμια αναφορά & διακρίσεις (εμβραθύνονται στη Β΄ -Γ΄ Λυκείου) • χρόνος: ο χρόνος της «αφήγησης» & ο χρόνος της «δράσης» – αφηγηματικές τεχνικές (που συνδέονται με τον χρόνο): αναχρονισμοί, προοικονομία, επιτάχυνση, επιβράδυνση, επαναληπτικότητα κ.λπ.
Α΄ ΛΥΚΕΙΟΥ	Θεωρία των λογοτεχνικών ειδών		
Οι μαθητές /τριες μελετούν τα εξής:	<p>α. παραδοσιακή ≠ νεωτερική ποίηση: βασικές διαφορές σε επίπεδο μορφής και περιεχομένου</p>	<p>β. γραμματολογικά είδη αφηγηματικής πεζογραφίας: μθ./δγ. «επιστολικό», «ιστορικό», «ηθογραφικό», αναδρομικό «αυτοβιογραφικό», «νατουραλιστικό», «κοινωνιστικό» κ.ά.</p>	<p>γ. είδη & τρόποι της “παιγνιώδους” λογοτεχνίας (= κώδικες μθ./ αμφισημίας/ ανατροπής): αλληγορία, χιούμορ, παρωδία, σάτιρα, ειρωνεία</p>
<p>• για όλα τα παραπάνω απαιτείται η διδακτική αξιοποίηση ενδεικτικών κειμένων – παραδειγμάτων</p>			

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΣΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ – Α΄ ΛΥΚΕΙΟΥ

1. Ως «ειδικοί διδακτικοί στόχοι» στην περιγραφή των θεματικών ενοτήτων επισημαίνονται **μόνον οι επιπλέον**, πέραν δηλαδή αυτών που αναλύονται στους αντίστοιχους θεματικούς άξονες του Δημοτικού (και ισχύουν και για τη βαθμίδα Γυμνασίου – Α΄ Λυκείου).

2. Από τις θεματικές ενότητες που δίνονται για κάθε τάξη η πρώτη διδάσκεται στο **α΄** τετράμηνο, η δεύτερη ξεκινά να διδάσκεται στο **α΄** και ολοκληρώνεται στο **β΄** τετράμηνο, και η τρίτη διδάσκεται στο **β΄** τετράμηνο, χωρίς αυτό να δεσμεύει τον/την εκπαιδευτικό (ο οποίος μπορεί να διαλέξει μια διαφορετική σειρά): σημασία έχει, στο τέλος του χρόνου, οι μαθητές και οι μαθήτριες να έχουν μελετήσει **όλες** τις θεματικές ενότητες που αναφέρονται στη συγκεκριμένη τάξη.

Το ίδιο ισχύει και για τη διδασκαλία του λογοτεχνικού γραμματισμού. Το βασικό είναι οι μαθητές και οι μαθήτριες να έχουν διδαχθεί *με τη σειρά* ό,τι περιλαμβάνεται στο curriculum του λογοτεχνικού γραμματισμού τους *για το συγκεκριμένο επίπεδο*, πριν μεταβούν σε επόμενο επίπεδο τάξεων.

3. Το περιεχόμενο του λογοτεχνικού γραμματισμού συνδέεται, κατά το δυνατόν, με τη θεματική οργάνωση της διδακτέας ύλης ανά επίπεδο τάξεων, με σχέση *λογικής ακολουθίας*: π.χ. η ύλη της θεματικής ενότητας «Λαϊκή παράδοση και λογοτεχνία» της Α΄ Γυμνασίου παρέχει πραγματολογικό υλικό για τη διδασκαλία της «Θεωρίας των λογοτεχνικών ειδών» στην ίδια τάξη αλλά και στην επόμενη. Ακόμη, οι θεματικές ενότητες της Α΄ Λυκείου, υποβοηθούν, αντίστοιχα, τη διδασκαλία των ενοτήτων για την «ποιητική λέξη» και το «αντικείμενο του αφηγείσθαι» της Γ΄ Γυμνασίου, αλλά και

τη διδασκαλία των ειδών της παρωδιακού λόγου της Α΄ Λυκείου, σύμφωνα με την ευέλικτη λογική της σπειροειδούς οργάνωσης του μαθήματος, που επιτρέπει θεωρία και κείμενα να «συνομιλούν» και να ανακαλούνται για τις ανάγκες του λογοτεχνικού εγγραμματισμού των μαθητών, ανεξαρτήτως τάξεων (όπως γίνεται και στο Δημοτικό).

2.3 Δείκτες επιτυχίας

α) Γενικά

Με τη διδασκαλία του μαθήματος μέχρι την Α΄ Λυκείου οι μαθητές και οι μαθήτριες να έχουν αποκτήσει εγκύκλια λογοτεχνική μόρφωση που να τους επιτρέπει:

- Να είναι σε γενικές γραμμές εξοικειωμένοι με ουσιώδη ζητήματα που σχετίζονται με τη φύση του λογοτεχνικού φαινομένου ως τρόπου θεώρησης των πραγμάτων («κατασκευής» πραγματικότητας), ως αυτοτελούς αισθητικού φαινομένου (που θέτει τους δικούς του μεθοδολογικούς και υφολογικούς όρους προσέγγισης / ανάλυσης / ερμηνείας), αλλά και ως κοινωνικο-πολιτισμικού φαινομένου που δεν μπορεί να νοηθεί ξέχωρα από την εποχή και την κοινωνία που το παράγει, δεδομένου ότι η λογοτεχνία δεν δημιουργείται στο κενό, ερήμην της ιστορίας και της ιδεολογίας.
- Να είναι σε θέση να διακρίνουν τα κύρια λογοτεχνικά «γένη» (ποίηση – αφήγηση [και το παραπληρωματικό γένος του θεάτρου]) και να αναγνωρίζουν βασικά είδη ποιητικών μορφών (έμμετρη ποίηση – ποίηση σε ελεύθερο ή και ελευθερωμένο στίχο· λυρική, επική-ηρωική, διδακτική ποίηση· παραδοσιακά [δημοτικά] τραγούδια· ποιήματα σταθερής μορφής: σονέτα, οκτάστιχα, χαϊκού κ.ο.κ.), αλλά και είδη αφηγηματικών κειμένων (μυθιστόρημα, διήγημα, νουβέλα· [αυτο]βιογραφία, απομνημόνευμα, χρονικό, ημερολόγιο κ.λπ.). Επίσης, να μπορούν να προσδιορίζουν συγκεκριμένα υποείδη πεζογραφημάτων από το θέμα και την πλοκή τους (ιστορικό, αστυνομικό, «μαθητείας» ή «της εφηβείας», επιστημονικής φαντασίας κ.λπ.), ή ακόμη και «μικτά είδη» στο μεταίχμιο ποίησης και πεζογραφίας (έμμετρο μυθιστόρημα, αφηγηματική ποίηση, ποίημα-σε-πεζό / «πεζοτραγούδο», συμβολιστικό μυθιστόρημα κ.λπ.)
- Να κατέχουν βασικά κλειδιά ανάλυσης ενός ποιητικού κειμένου (στοιχεία «γραμματικής» της ποιητικής γλώσσας), και να είναι σε θέση να αναγνωρίζουν από εσωτερικά στοιχεία του κειμένου, από *διακριτικά* γνωρίσματα δηλαδή, τον ειδολογικό «τύπο» και την ευρύτερη γραμματολογική παράδοση στην οποία ανήκει: λ.χ. να κρίνουν από τη μετρικο-ρυθμική οργάνωση του ποιήματος, αν πρόκειται για ομοιοκατάληκτο ή ανομοιοκατάληκτο ποίημα, αν ανήκει στην έμμετρη ποιητική παράδοση ή στην παράδοση του «ελεύθερου στίχου»· ή από τη λογική ή έλλογη ή «σκοτεινή» (άδηλη) αλληλουχία του ποιητικού «νοήματος», να κρίνουν αν το ποίημα ανήκει στην παραδοσιακή / νεωτερική / μοντέρνα ποίηση κ.ο.κ.
- Να κατέχουν βασικά κλειδιά αφηγηματολογικής ανάλυσης (στοιχεία «γραμματικής» της αφηγηματικής γλώσσας), και να είναι σε θέση να αναγνωρίζουν από γλωσσοϋφολογικά αλλά και «τεχνικά» γνωρίσματα του κειμένου, τόσο σε επίπεδο μακροδομής (θέμα, «χτίσιμο» και ύφανση της πλοκής, κοσμοθεωρία του συγγραφέα) όσο και στο μικρο-επίπεδο των αφηγηματικών τεχνικών και λειτουργιών (εστίαση / φωνή / χρόνος / «απόσταση»), τον γραμματολογικό τύπο του αφηγήματος («ιστορικό», «επιστολικό», «ηθογραφικό», αναδρομικό «αυτοβιογραφικό», «νατουραλιστικό», «κοινωνιστικό» κ.ο.κ.), όπως και την αφηγηματολογική παράδοση στην οποία εγγράφεται (παραδοσιακό με «παντογνώστη αφηγητή» / μοντέρνο «πολυφωνικό» / μεταμοντέρνο «πολυτροπικό υπερκείμενο»).
- Να γνωρίζουν τη βασική συμβολή, και τη διαδοχή, των σημαντικότερων κινημάτων και ρευμάτων στη νεότερη ιστορία των ιδεών και της λογοτεχνίας (Ρομαντισμός, Συμβολισμός, Ρεαλισμός, Υπερρεαλισμός κ.ά.)
- Να έχουν υπόψη τους ένα αδρομερές ιστορικο-γραμματολογικό διάγραμμα της Νεοελληνικής λογοτεχνίας που να την εντάσσει στο ευρύτερο πλαίσιο της κίνησης και της ιστορίας των ιδεών, τουλάχιστον της ευρωπαϊκής Ηπείρου.

- Στις μεγαλύτερες τάξεις, να έχουν μια ιδέα των σύγχρονων εξελίξεων στο πεδίο της λογοτεχνίας, και γενικότερα της έκφρασης, υπό την επίδραση της εικονικής πραγματικότητας των πολυμέσων (ηλεκτρονικά μέσα και κόμβοι εύρεσης πληροφοριακού υλικού για τη λογοτεχνία, «κυβερνολογοτεχνία», πολυτροπικό κείμενο, αγραμμική γραφή).
- Τέλος, να συνεργάζονται ως κοινότητα αναγνωστών και ερμηνευτών διαμορφώνοντας το γούστο και τις αισθητικές προτιμήσεις τους, και να είναι σε θέση να χρησιμοποιούν εποικοδομητικά και λελογισμένα τις νέες τεχνολογίες για την πολυπρισματική προσέγγιση θεμάτων και προσώπων της λογοτεχνικής ζωής.

β) Ανά βαθμίδα

1. ΠΡΟΔΗΜΟΤΙΚΗ ΚΑΙ ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Ολοκληρώνοντας τη μαθητεία τους στο επίπεδο της Προδημοτικής εκπαίδευσης και στις δύο πρώτες τάξεις του Δημοτικού (Α' - Β'), οι μαθητές και οι μαθήτριες να είναι σε θέση:

- Να μπορούν να εκφράζονται ανασυνθέτοντας και αναδιηγούμενοι μια ιστορία / ένα ποίημα, ή και να συνεργάζονται στη δραματοποίηση ενός κειμένου.
- Να αντιλαμβάνονται, «παίζοντας με τις λέξεις», πως η χρήση της κοινής γλώσσας μπορεί να επιφέρει ένα ιδιαίτερο αισθητικό αποτέλεσμα.
- Να μπορούν να «διαβάσουν» δημιουργικά ένα κείμενο με τη βοήθεια εικόνων και με τη χρήση κατάλληλου λογισμικού.
- Να αναγνωρίζουν στοιχειωδώς τη διαφορά ενός ποιήματος από ένα πεζογράφημα, ένα παραμύθι, ένα εικονογραφηγήμα (κόμικ) κ.λπ.
- Να μπορούν να δουν ένα λογοτεχνικό κείμενο σε συνάφεια με άλλα διδακτικά αντικείμενα (ιδίως εκείνα που σχετίζονται επίσης με την Τέχνη).

Ολοκληρώνοντας τη μαθητεία τους στο επίπεδο της Γ' - Δ' Δημοτικού, οι μαθητές και οι μαθήτριες να είναι σε θέση:

- Να διακρίνουν τα γένη και τα πρωτογενή είδη της λογοτεχνίας με βάση τα είδοποίη τους γνωρίσματα.
- Προαιρετικά, να έχουν μια ιδέα και για τις συμβάσεις του θεατρικού κώδικα και της «δραματικής αναπαράστασης» (θεατρικής παράστασης).
- Να διακρίνουν τα εξωτερικά στοιχεία ταυτότητας ενός λογοτεχνικού βιβλίου και να εντοπίζουν σε αυτά χρήσιμες πληροφορίες για το είδος και τον δημιουργό του.
- Να αντιλαμβάνονται από εσωτερικά στοιχεία δομής και οργάνωσης το είδος ενός κειμένου (ποιητικό ή αφηγηματικό).
- Να αντιλαμβάνονται πώς η ασυνήθιστη χρήση της κοινής γλώσσας στη λογοτεχνία δημιουργεί μια «νέα γλώσσα», και να αλληλεπιδρούν και τα ίδια δημιουργικά με το κείμενο, αναζητώντας εναλλακτικούς τρόπους έκφρασης.
- Να προσλαμβάνουν και να ερμηνεύουν στοιχειωδώς ένα λογοτεχνικό κείμενο, αναπτύσσοντας την κριτική τους σκέψη καθώς και την ευαισθησία τους.
- Να διακρίνουν στοιχειωδώς τις σχέσεις μεταξύ των κειμένων (θεματολογικές, μορφολογικές και άλλες).
- Να εξοικειώνονται σταδιακά με τη χρήση των νέων τεχνολογιών κατά τη διδασκαλία του μαθήματος και να αναπτύσσουν δεξιότητες για συλλογική εργασία/συνεργασία και ανταλλαγή πληροφοριών, καθώς και την ικανότητα της διαπροσωπικής επικοινωνίας.

Ολοκληρώνοντας τη μαθητεία τους στο επίπεδο της Ε' - Στ' Δημοτικού, οι μαθητές και οι μαθήτριες να είναι σε θέση:

- Να αναγνωρίζουν ορισμένα βασικά χαρακτηριστικά του ποιητικού λόγου (μετρική συλλαβή, μετρικός τόνος, στίχος – ημιστίχιο – στροφή, βασικά ρυθμοτονικά σχήματα / τύποι ομοιοκαταληξίας).

- Να ξεχωρίζουν μεταξύ τους τις βασικές ποιητικές μορφές (έμμετρη ποίηση / ποίηση σε ελεύθερο στίχο).
- Να αναγνωρίζουν είδη της ανώνυμης/λαϊκής και είδη της επώνυμης/έντεχνης ποιητικής παράδοσης με γνώμονα θεματικά, μετρικά και γλωσσο-υφολογικά χαρακτηριστικά τους.
- Να αναγνωρίζουν τον αφηγηματικό «σύμπαν» σαν μια «αναπαράσταση» του κόσμου και να είναι σε θέση να διακρίνουν τους συστατικούς όρους συγκρότησής του: συγγραφέας, αφηγητής, ήρωες (πρωταγωνιστές και δευτερεύοντα πρόσωπα).
- Να αντιλαμβάνονται τη διαφορά μεταξύ μυθιστορήματος, νουβέλας και διηγήματος τόσο από τα εξωτερικά (έκταση) όσο και από τα εσωτερικά χαρακτηριστικά τους (θέμα – πλοκή).
- Να αναγνωρίζουν είδη αφηγηματικών κειμένων με βάση το θέμα τους και την πλοκή τους (ιστορικό, αστυνομικό, της εφηβείας, επιστημονικής φαντασίας κ.λπ.)
- Να αναγνωρίζουν –και δυνάμει να μπορούν να ξεχωρίσουν– άλλα κειμενικά είδη σε στίχο ή πεζό, που είναι παραπληρωματικά στην καθαυτό λογοτεχνία (στιχάκια, τραγούδια, απομνημονεύματα, χρονικά, μαρτυρίες κ.λπ.)
- Να αναγνωρίζουν το ανατρεπτικό στοιχείο που ενυπάρχει στον «κόσμο» της λογοτεχνίας και της φαντασίας, αναπτύσσοντας παράλληλα τη δική τους «ενσυναισθητική» ικανότητα και δημιουργική φαντασία, καθώς και δεξιότητες εναλλακτικού σχεδιασμού «σεναρίων ζωής».
- Να παράγουν μεθοδευμένα προσωπική δημιουργική γραφή και να αξιολογούν με συγκεκριμένα κριτήρια το αποτέλεσμα, καλλιεργώντας έτσι δεξιότητες ανάλυσης και (ανα)σχεδιασμού δεδομένων, αναπτύσσοντας μεταγνωστικές ικανότητες και τη δυνατότητα να μετατρέπουν τη θεωρία σε πράξη.
- Να μπορούν να αντιληφθούν την αλληλεπίδραση της τέχνης του λόγου με άλλους σημειωτικούς κώδικες και μορφές τέχνης (το θέατρο, τον κινηματογράφο, τις εικαστικές τέχνες κ.λπ.) αναπτύσσοντας την κριτική τους σκέψη παράλληλα με την αισθητική τους καλλιέργεια.
- Να συνεξετάζουν ένα λογοτεχνικό κείμενο με άλλα διδακτικά αντικείμενα (Γλώσσα, Ιστορία, Μελέτη Περιβάλλοντος, Αγωγή του Πολίτη κ.ά.) σε μια διαθεματική προοπτική.
- Να χρησιμοποιούν την τεχνολογία για μια σφαιρικότερη κατόπτευση και ανάλυση των λογοτεχνικών κειμένων.
- Να αναπτύσσουν την ικανότητα για συλλογική εργασία, ανταλλαγή πληροφοριών καθώς και δεξιότητες διαπροσωπικής επικοινωνίας.

Περατώνοντας γενικά τη βαθμίδα της Προδημοτικής και Δημοτικής Εκπαίδευσης, οι μαθητές και οι μαθήτριες να είναι σε θέση:

- Να αντιλαμβάνονται την ελληνόγλωσση λογοτεχνική παραγωγή της Κύπρου ως οργανικό και αδιάσπαστο μέρος της ενιαίας νεοελληνικής γραμματείας, και αυτή πάλι να την βλέπουν στη διαλεκτική της σχέση με την ευρωπαϊκή και, ει δυνατόν, την παγκόσμια.
- Να συνειδητοποιούν τη διαλεκτική σχέση Ιστορίας και Λογοτεχνίας και να κατανοούν πώς η λογοτεχνία συμβάλλει καθοριστικά στην πρόσληψη και μνημείωση του ιστορικού παρελθόντος.
- Να αντιλαμβάνονται την αλληλεπίδραση ανθρώπου και περιβάλλοντος, την αξία της φυσικής-υγιεινής ζωής, καθώς και του αθλητισμού για την ψυχοσωματική ισορροπία του ανθρώπου αλλά και για τη συναδέλφωση των λαών, αναπτύσσοντας αντίστοιχες στάσεις και συμπεριφορές.
- Να βλέπουν τη διαφορετικότητα στην ανθρωπολογική και κοινωνική της διάσταση και να συνειδητοποιούν την αξία της φιλίας, της ανεκτικότητας και της ανθρωπίνης αλληλεγγύης.
- Να διαβλέπουν πίσω από τον παιγνιώδη και φανταστικό τύπο ενός λογοτεχνικού κειμένου (χιουμοριστικού, επιστημονικής φαντασίας κ.λπ.) στοιχεία κοινωνικού σχολιασμού και ανατροπής.
- Να αλληλεπιδρούν με το λογοτεχνικό κείμενο και να χρησιμοποιούν τη φαντασία, την ενσυναισθητική και επινοητική τους ικανότητα με δημιουργική πρόθεση.

- Να λειτουργούν ως κοινότητα αναγνωστών, καλλιεργώντας το κοινό γούστο, αλλά και να συνειδητοποιούν τις υποκειμενικές κλίσεις ή προτιμήσεις τους για τα κείμενα που διαβάζουν.
- Να τοποθετούνται κριτικά απέναντι σε ζητήματα της ατομικής και κοινωνικής ζωής, διαμορφώνοντας προσωπική ταυτότητα (αυτοσυνειδησία) σε *διαλεκτική σχέση*, και όχι με απόρριψη του άλλου (της άλλης άποψης και ερμηνείας).
- Να έχουν αποκτήσει εσωτερικά κίνητρα ώστε να αποζητούν επαφή με τη λογοτεχνία και εκτός σχολείου.

2. ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ (ΓΥΜΝΑΣΙΟ – Α΄ ΛΥΚΕΙΟΥ)

Ολοκληρώνοντας τη μόρφωσή τους στο επίπεδο της Α΄ - Β΄ Γυμνασίου, οι μαθητές και οι μαθήτριες να είναι σε θέση:

- Να αντιλαμβάνονται βασικά στοιχεία της «σύνταξης» των ποιητικών προτάσεων, με έμφαση στις *αποκλίσεις* από τους συντακτικούς κανόνες της τρέχουσας γλώσσας, καθώς και στοιχεία της «σύνταξης» του αφηγηματικού λόγου (γραμματικά πρόσωπα, το «αντικείμενο» του αφηγείσθαι κ.λπ.).
- Να αναγνωρίζουν επιμέρους είδη της στιχουργικής παράδοσης (δημοτικά τραγούδια, ποιητάρικη παράδοση κ.ά.), καθώς και παραπληρωματικά είδη του γένους της αφήγησης (μύθοι, παραμύθια, χρονικά, μαρτυρίες, βιογραφίες κ.ά.).
- Να διακρίνουν μεταξύ της διδακτικής ή επικής-ηρωικής ποίησης «του εμείς» και της λυρικής ποίησης «του εγώ», συγκρίνοντας αντιπροσωπευτικά λογοτεχνικά κείμενα από διάφορες ιστορικές περιόδους.
- Ανάλογα, να μπορούν να διακρίνουν τη διαφορά μεταξύ της αφήγησης «του εμείς» και της αφήγησης «του εγώ» μέσω της σύγκρισης αντιπροσωπευτικών αφηγηματικών κειμένων.
- Να παράγουν μεθοδευμένα προσωπική δημιουργική γραφή και να αξιολογούν με συγκεκριμένα κριτήρια το αποτέλεσμα, καλλιεργώντας έτσι δεξιότητες ανάλυσης και (ανα)σχεδιασμού δεδομένων, αναπτύσσοντας μεταγνωστικές ικανότητες και τη δυνατότητα να μετατρέπουν τη θεωρία σε πράξη.
- Να αντλούν πληροφορίες από διάφορες πηγές (και με τη χρήση του Διαδικτύου) και να ασκούνται στην πολυπρισματική προσέγγιση και ερμηνεία του λογοτεχνικού κειμένου.

Ολοκληρώνοντας τη μόρφωσή τους στο επίπεδο της Γ΄ Γυμνασίου - Α΄ Λυκείου, οι μαθητές και οι μαθήτριες να είναι σε θέση:

- Να κατανοούν τη σημασία της λογοτεχνικής μεταφοράς, να εντοπίζουν ποιητικά σύμβολα και να διερευνούν το νόημά τους.
- Να αναγνωρίζουν τα βασικά σχήματα λόγου και τη λειτουργία τους σε ένα λογοτεχνικό κείμενο.
- Να διακρίνουν τις διαφορές μεταξύ παραδοσιακής και νεωτερικής ποίησης τόσο σε επίπεδο μορφής όσο και σε επίπεδο περιεχομένου.
- Να αντιλαμβάνονται τη «δομή» ενός αφηγηματικού κειμένου (που δεν συμπίπτει με τη γραμμική εξέλιξη της ιστορίας), τις βασικές λειτουργίες της *εστίασης* (ποιος βλέπει) και της *φωνής* (ποιος μιλάει) σ' ένα αφήγημα, όπως επίσης τη σημαίνουσα λειτουργία του χρόνου (χρόνος «της αφήγησης» – χρόνος «της δράσης», αφηγηματικές τεχνικές που σχετίζονται με τον χρόνο κ.λπ.)
- Να αναγνωρίζουν βασικά γραμματολογικά είδη της αφηγηματικής πεζογραφίας και να τα διακρίνουν μεταξύ τους (π.χ. «ιστορικό» μυθιστόρημα, «ηθογραφικό» διήγημα, αναδρομικό «αυτοβιογραφικό» διήγημα, «κοινωνιστικό» μυθιστόρημα κ.ά.).
- Να αναγνωρίζουν, επίσης, βασικά είδη και τρόπους (κώδικες) ανατροπής που προσιδιάζουν στη λογοτεχνία «του κωμικού» (παρωδία, ειρωνεία, σάτιρα κ.λπ.), μέσω των οποίων ασκείται κοινωνικός έλεγχος.

- Να είναι σε θέση να χρησιμοποιούν στοιχειωδώς ορολογία που αφορά στην ιστορία και στη θεωρία της λογοτεχνίας.
- Να ασκούνται στην πολυπρισματική προσέγγιση και ερμηνεία του κόσμου, αναγνωρίζοντας την εγγενή πολυσημία του λογοτεχνικού κειμένου και αναπτύσσοντας την κριτική τους σκέψη.
- Να έχουν αποκτήσει εσωτερικά κίνητρα ώστε να αποζητούν επαφή με τη λογοτεχνία και εκτός σχολείου.

Περατώνοντας γενικά τη βαθμίδα της Γυμνασιακής εκπαίδευσης (έως την Α΄ Λυκείου), οι μαθητές και οι μαθήτριες να είναι σε θέση:

- Να αντιλαμβάνονται την ελληνόγλωσση λογοτεχνική παραγωγή της Κύπρου ως οργανικό και αδιάσπαστο μέρος της ενιαίας νεοελληνικής γραμματείας, και αυτή πάλι να την βλέπουν στη διαλεκτική της σχέση με την ευρωπαϊκή και την παγκόσμια.
- Να είναι σε θέση να συγκρίνουν και να αναγνωρίζουν ομοιότητες και διαφορές των παραδόσεων του ελληνικού κόσμου με τους γειτονικούς ιδίως λαούς της Νοτιοανατολικής Ευρώπης και της Μεσογείου.
- Να αντιλαμβάνονται τις πολιτισμικές ιδιαιτερότητες του «κόσμου της Κύπρου», καθώς και τα σύγχρονα προβλήματα της κοινωνίας της.
- Να συνειδητοποιούν την ανάγκη για αγωνιστική εγρήγορση, προκειμένου να κατοχυρώνονται ή να διαφυλάσσονται θεμελιώδη δικαιώματα και αξίες μέσω των οποίων σφυρηλατείται το δημοκρατικό ήθος του ενεργού πολίτη, διαμορφώνοντας μια κοινωνικά υπεύθυνη και, όταν απαιτείται, αγωνιστική στάση.
- Να ευαισθητοποιούνται σε ζητήματα προστασίας του περιβάλλοντος και ανάπτυξης οικολογικής συνείδησης.
- Να διακρίνουν τις σχέσεις / αντιθέσεις μεταξύ ενήλικης και παιδικής ματιάς στον κόσμο.
- Να αναγνωρίζουν τη διαχρονικότητα των εφηβικών ανησυχιών και να προσδιορίζουν τους τρόπους με τους οποίους η παλαιότερη και η σύγχρονη λογοτεχνία εκφράζουν αισθήματα όπως ο έρωτας και η φιλία, συμβάλλοντας έτσι και στην εμπέδωση συνθηκών ισότητας ανάμεσα στα δύο φύλα.
- Να αντιλαμβάνονται πίσω από τους αντισημιατικούς τρόπους / κώδικες ανατροπής (όπως η ειρωνεία, η παρωδία, η σάτιρα) την πρόθεση για κοινωνική κριτική, και να μπορούν να αξιολογούν τον βαθμό ανατρεπτικότητας των λογοτεχνικών κειμένων που εξετάζουν.
- Να συλλαμβάνουν τα πολλαπλά νοήματα της έννοιας «ταξίδι».
- Να αντιλαμβάνονται κριτικά τα στερεότυπα στην απόδοση του «Άλλου», να κατανοούν την ιστορικότητα του «ξένου» ως παρουσίας και στις ανθρώπινες κοινωνίες και στη λογοτεχνία, και να τοποθετούνται απέναντι στο διαφορετικό με ανεκτικότητα και εποικοδομητική διάθεση.

* Εννοείται ότι οι δείκτες επιτυχίας για κάθε επίπεδο τάξεων και βαθμίδα, που προηγήθηκε, παραμένουν σε ισχύ και για τις επόμενες.

3. Διδακτική Μεθοδολογία

Βασικές αρχές που οφείλουν να διέπουν την οργάνωση και διδακτική μεθοδολογία του μαθήματος είναι:

- **Οι συνεργατικές και βιωματικές μορφές μάθησης:** μαθητοκεντρικό μοντέλο διδασκαλίας, ομαδοσυνεργατική μάθηση, αρχή του «εποικοδομισμού», πρακτική της «ενσυναίσθησης», τάξη-«εργαστήριο», εκπαιδευτική διαδικασία ως εμπειρία «έρευνας / γνώσης [δυνάμει και δράσης]» δι-αρκώς ανατροφοδοτούμενη.
- **Η χρήση της διδακτικής «τεχνολογίας»:** σύγχρονα διδακτικά μέσα, λειτουργική ένταξη των νέων τεχνολογιών στη σχολική τάξη και ζωή, στοχευμένα και με μέτρο.
- **Η «ολιστική» γνώση και η «διαθεματικότητα»:** συνέργιες και ωσμώσεις μεταξύ των διαφόρων γνωστικών αντικειμένων, π.χ. της Λογοτεχνίας με τη Γλώσσα, την Ιστορία, την Αισθητική και Θεατρική Αγωγή κ.ο.κ.
- **Η αρχή της «παιδαγωγικής διαφοροποίησης»:** διδασκαλία προσανατολισμένη στο επίπεδο ετοιμότητας κάθε παιδιού για την αντιμετώπιση της σχολικής αποτυχίας.

Για το Δημοτικό

Σε ό,τι αφορά τη διδακτική μεθόδευση του μαθήματος ειδικά στις μεγαλύτερες τάξεις, προκειμένου να μη γίνει η διδασκαλία της «θεματολογίας» και, ιδίως, της «τεχνολογίας» του μαθήματος στεγνή, αλλά ένα παιχνίδι κριτικής γνώσης και δημιουργικής συμμετοχής των μαθητών, απαιτείται:

- (α) η **αδιάλειπτη συναναστροφή με τα κείμενα**, ώστε οι μαθητές να μη «μαθαίνουν θεωρία» αλλά να μαθαίνουν τη θεωρία μέσα από τη διδασκαλία των κειμένων·
- (β) τα κείμενα να είναι **ελκυστικά**: να έχουν αναφορά στις εμπειρίες και στην ιδιαίτερη ψυχοσύνθεση της παιδικής – εφηβικής ηλικίας, χωρίς απλουστεύσεις·
- (γ) η διαμόρφωση **κατάλληλου κλίματος** διδασκαλίας: ευχάριστη και «παιγνιώδης» ατμόσφαιρα, λειτουργία της τάξης ως εργαστηρίου έρευνας και συμμετοχικής μάθησης·
- (δ) το κυριότερο, η εδραίωση **εσωτερικών κινήτρων** στους μαθητές ώστε να ενδιαφερθούν για την αποκωδικοποίηση του κόσμου και του συστήματος της λογοτεχνίας: αυτό μπορεί να γίνει ιδίως με την ενίσχυση και επιβράβευση δεξιοτήτων «κριτικού γραμματισμού», όπως η ανάλυση, η σύνθεση και ο (ανα)σχεδιασμός των δεδομένων, η επαγωγική και παραγωγική σκέψη, η δημιουργική-επινοητική ικανότητα, κ.ο.κ.

Για το Γυμνάσιο-Λύκειο

Αναφορικά με τη μεθόδευση της διδασκαλίας στη βαθμίδα αυτή –πέραν των όσων προαναφέρθη-καν και ισχύουν και εδώ– είναι σαφές από την παρουσίαση των θεμάτων ότι δίνεται έμφαση:

- (α) Στη **σύγκριση** των κειμένων με γνώμονα το σχήμα «παλαιό / σύγχρονο», ώστε να καταδειχθεί η **ιστορικότητα** και η **διαχρονική εξέλιξη** των θεμάτων («τόπων») και τρόπων της λογοτεχνικής δημιουργίας, αλλά και η **διαλογική σχέση** που αναπτύσσουν τα κείμενα γύρω από τον ίδιο θεματικό άξονα ή «σύνδεσμο»·
- (β) Στο **άνοιγμα** της διδασκαλίας σε κείμενα που ανήκουν όχι στενά στην ελληνική παράδοση αλλά στην **ευρύτερη πνευματική παράδοση** της οποίας η ελληνική αποτελεί αναπόσπαστο μέλος (την όμορη: της Μεσογείου και των Βαλκανίων, αλλά και τη συνολικότερη ευρωπαϊκή και την παγκόσμια), καθώς και σε **διαθεματικές συναρτήσεις** με άλλα γνωστικά αντικείμενα, όπου κρίνεται απαραίτητο, για την εμπάθυνση της διδασκαλίας·
- (γ) Στην **επικαιροποίηση** των θεμάτων: η σκοπιά που επιλέγεται, για την εκκίνηση και την κατάληξη του προβληματισμού, είναι αυτή της σύγχρονης εποχής, ακριβώς γιατί είναι η πιο οικεία και ενδιαφέρει πιο άμεσα τους μαθητές. Περιττό να τονιστεί ότι η διδασκαλία των θεμάτων σχε-

τίζεται στενά με το **αξιακό περιεχόμενο** του μαθήματος της λογοτεχνίας, μέσα από το οποίο επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες να διαμορφώσουν αξίες – στάσεις – συμπεριφορές και πεποιθήσεις που να ανταποκρίνονται στον τύπο του μορφωμένου και ενεργού πολίτη στην κοινωνία του 21ου αιώνα.

(δ) Σχετικά με τη διδασκαλία του **λογοτεχνικού γραμματισμού** ισχύει ό,τι επισημάνθηκε και για τις θεματικές ενότητες (αναφορικά με τη συγκριτική μέθοδο και τη συμπερίληψη κειμένων «συγγενών» παραδόσεων). Επισημαίνεται επιπλέον εδώ ότι η διδασκαλία της **«γραμματικής» της λογοτεχνικής γλώσσας** εστιάζει, ευνόητα, στη λογοτεχνία ως **σημειωτικό** σύστημα και δίνει έμφαση στη **δομική ανάλυση** (στο πώς τα επιμέρους «στοιχεία» της ποιητικής και αφηγηματικής γλώσσας συγκροτούν **σύστημα**), ενώ η **«θεωρία των λογοτεχνικών ειδών»** αναφέρεται στη λογοτεχνία ως αυτοτελές **αισθητικό** φαινόμενο και επιχειρεί να φωτίσει, συγκρίνοντας κείμενα-παραδείγματα, την **ποικιλία των μορφών και των τρόπων** με τους οποίους η λογοτεχνία εκφράζει (προσομοιώνει, μεταπλάθει) το πραγματικό, συγκροτώντας έναν «κόσμο» αφ' εαυτού, με τους δικούς του νόμους.

Δημιουργική γραφή (γενικές διδακτικές κατευθύνσεις)

Είναι ευνόητο πως η δεξιότητα αυτή, στο μάθημα της Λογοτεχνίας, απαιτείται να είναι καθοδηγούμενη από τον διδάσκοντα, αντί να αναπτύσσεται ασύδοτα, και, σε κάθε περίπτωση, οφείλει να είναι προαιρετική υπό δύο έννοιες: **α)** να μη λειτουργεί στην εκπαιδευτική διαδικασία καταναγκαστικά για τους μαθητές (οι οποίοι μπορεί να μην επιθυμούν να γράψουν κάτι), και **β)**, εκ του αντιθέτου, να μη καταπιέζεται αλλά να ενισχύεται από τον εκπαιδευτικό, εφόσον συχνά –και στον βαθμό που– οι ίδιοι οι μαθητές και μαθήτριες αισθάνονται την ανάγκη να εκφραστούν δημιουργικά.

Με αυτές τις προκείμενες, τα στάδια **μεθοδευμένης ανάπτυξης** της δημιουργικής γραφής στο πλαίσιο του λογοτεχνικού μαθήματος στο σχολείο είναι τα ακόλουθα:

- επιλογή του λογοτεχνικού γένους και είδους, και διδασκαλία των διακριτικών γνωρισμάτων του
- κατανόηση / σχεδιασμός του αντικειμένου με ασκήσεις «δημιουργικής γραφής» σε συνεργασία μαθητών και διδάσκοντα μέσα στην τάξη-εργαστήρι
- παραγωγή κειμένου «δημιουργικής γραφής» από τους ενδιαφερόμενους μαθητές (κατά μόνας ή σε ομάδες, μέσα ή έξω από την τάξη, προαιρετική δυνατότητα καλλιτεχνικής έκφρασης και με άλλα μέσα: μουσική, ζωγραφική, θεατρικό μονόπρακτο κ.λπ.)
- αξιολόγηση του αποτελέσματος, υπό τη μορφή αυτοαξιολόγησης και ετεροαξιολόγησης από την ομάδα, την τάξη, με κριτήρια αφενός την ανταπόκριση του παραγόμενου κειμένου στις συμβάσεις του είδους (αντιστοιχία με το λογοτεχνικό «πρότυπο»), αφετέρου την πρωτοτυπία του.

Η αξιολόγηση του μαθήματος της Λογοτεχνίας, που ευνόητα αφορά και την αυτο-αξιολόγηση της διδασκαλίας από τον εκπαιδευτικό και την επίτευξη των διδακτικών στόχων από τους μαθητές, γίνεται **διαρκώς**, σε επάλληλα διδακτικά και χρονικά στάδια, και **βαθμιδωτά**, σε αναβαθμούς κλιμακούμενης δυσκολίας, ως εξής:

i. Στο επίπεδο της πρωτοβάθμιας επεξεργασίας του λογοτεχνικού κειμένου, κατά βάση στην τάξη (είναι προτιμητέο να μη δίνονται «εργασίες στο σπίτι» σε αυτό το επίπεδο). Σε κάθε περίπτωση, είναι σκόπιμο να αποφεύγονται οι ρητορικές ερωτήσεις «κλειστού τύπου», ως απλουστευτικές, και να ενισχύονται οι περιέργειες· να προτιμώνται, δηλαδή, ερωτήσεις διερευνητικής μάθησης ή (κατευθυνόμενης) «κρίσεως», οι οποίες να εκκινούν από τη «δομή επιφανείας» του κειμένου και να προχωρούν στη «βαθιά του δομή», στα υποκείμενα νοήματα. Είναι επίσης χρήσιμο να ελέγχεται ο βαθμός της ανταπόκρισης των μαθητών σε ερεθίσματα *διαθεματικών* αντιστοιχιών με άλλα γνωστικά αντικείμενα ή με άλλες μορφές καλλιτεχνικής δημιουργίας, μέσα από κατάλληλες ασκήσεις οι οποίες να στοχεύουν στο είδος της «συνομιλίας» που συνάπτουν τα λογοτεχνικά κείμενα με άλλες δημιουργικές εκφράσεις του πνεύματος της εποχής.

ii. Στο τέλος κάθε διδακτικής «ενότητας», μετά την ανάγνωση και εξέταση πολλών κειμένων μαζί, τα οποία συναρθρώνονται γύρω από κοινό ή κοινούς διδακτικούς στόχους: π.χ., τη σφαιρικότερη κατανόηση των πτυχών ενός θέματος, την κατανόηση της διαχρονικότητας αλλά και της εξέλιξης ενός λογοτεχνικού «τόπου», την εμπέδωση ενός μετρικού σχήματος κ.ο.κ. Στο επίπεδο αυτό η αξιολόγηση, δηλαδή ο έλεγχος επίτευξης του διδακτικού ή των διδακτικών στόχων όπως ενδεικτικά ορίστηκαν παραπάνω, μπορεί να περιλαμβάνει περιορισμένης έκτασης και κατά μικρές ομάδες μαθητών εργασίες με ανάλογο αντικείμενο, με τη χρήση και των νέων τεχνολογιών, όπου απαιτείται, για τις ανάγκες της έρευνας. Μπορεί επίσης να περιλαμβάνει και δημιουργική γραφή, αλλά σε *μεθοδευμένα στάδια*, όπως υπογραμμίστηκε σε άλλο σημείο.

iii. Στο τέλος κάθε διδακτικού «κύκλου» (τετραμήνου). Σε αυτό το στάδιο η τάξη μπορεί να λειτουργήσει –και να αξιολογηθεί– ως «λέσχη ανάγνωσης»· κάθε μαθητής, ή κάθε μικρή επιμέρους ομάδα μαθητών, μπορεί να έχει διαβάσει ένα τουλάχιστον βιβλίο ολόκληρο, το οποίο θα παρουσιάσει ευσύνοπτα στην τάξη σε ειδική ώρα (διδακτική περίοδο), αφιερωμένη στην «ελεύθερη ανάγνωση». Ο διδάσκων οφείλει να *ελέγχει* την πορεία της ανάγνωσης των μαθητών μέσα στο τετράμηνο, ενώ και η «ελεύθερη ανάγνωση» δεν θα είναι αυθαίρετη, εφόσον αφορά σε λογοτεχνικά βιβλία *σχετικά με το περιεχόμενο του μαθήματος* στο συγκεκριμένο τετράμηνο. Εναλλακτικά, η αξιολόγηση μπορεί να βασιστεί στην εκπόνηση ομαδικών εργασιών τύπου project μεγαλύτερης έκτασης, δηλαδή εμβάθυνσης, στα ζητήματα που τέθηκαν κατά τη διάρκεια του συγκεκριμένου διδακτικού κύκλου. Ο διδάσκων μπορεί να προσφύγει και στον συνήθη τρόπο ατομικής αξιολόγησης, κάνοντας χρήση «εξεταστικού δοκίμιου» ή «φύλλου αξιολόγησης», με τις αναθεωρημένες όμως προδιαγραφές που ορίζονται αλλού.

iv. Στο τέλος του σχολικού έτους (με την τελική εξέταση του μαθήματος, όπου προβλέπεται). Για να σταθμιστεί αντικειμενικά η ουσιαστική γνώση του αντικειμένου, είναι σκόπιμο όλα τα αναγκαία στοιχεία να δίνονται επί τόπου, μέσα στο εξεταστικό δοκίμιο ή στο φύλλο αξιολόγησης, πράγμα που επιτρέπει τη χρήση ακόμα και «άγνωστων» κειμένων. Οι ερωτήσεις, ωστόσο, θα δίνονται με τέτοιο τρόπο ώστε ο μαθητής να είναι υποχρεωμένος να *συγκρίνει* δεδομένα και να *ερμηνεύσει* τις σχέσεις – αντιθέσεις – αναλογίες – διαφορές των κειμένων (χρησιμοποιώντας ενδεχομένως και άλλες γνώσεις ή την εν γένει αισθητική καλλιέργεια και ευαισθησία του), προκειμένου να απαντήσει κριτικά στα ερωτήματα αυτά.

Σε ό,τι αφορά τον «θεματοθέτη», στις περιπτώσεις που το μάθημα αξιολογείται ενδοσχολικά κρίνεται σκόπιμο κάθε διδάσκων να υποβάλλει το δικό του εξεταστικό δοκίμιο στην τάξη ή στις τάξεις που διδάσκει το μάθημα της Λογοτεχνίας, με το σκεπτικό ότι ο κάθε εκπαιδευτικός γνωρίζει καλύτερα τις ανάγκες της τάξης του και προσαρμόζει τη διδασκαλία του μαθήματος αναλόγως, οπότε είναι εύλογο και στην τελική (ή ενδιάμεση) αξιολόγηση των μαθητών του αυτός να έχει τον βασικό λόγο.

v. Τέλος, αναφορικά με τις «ανοιχτές» μορφές επαφής των μαθητών με τη λογοτεχνία, όπως η **δη-**

μιουργική ανάγνωση ενός ολόκληρου βιβλίου ή η δημιουργική γραφή, το γεγονός ότι δύσκολα μπορούν να «σταθμιστούν» με τα συμβατικά κριτήρια αξιολόγησης δεν σημαίνει ότι δεν μπορούν να αξιολογηθούν καθόλου: η δημιουργική επίδοση ενός μαθητή είτε ως «επαρκούς» αναγνώστη ενός λογοτεχνικού έργου είτε ως «δημιουργού» που αμιλλάται με πρωτότυπο τρόπο –και δεν μιμείται– το πρότυπό του, πρέπει ευλόγως να συνυπολογίζεται στη γενική βαθμολογία του και μάλιστα να ενισχύεται με ποικίλες εκδηλώσεις δημόσιας επιβράβευσης στο περιβάλλον της σχολικής κοινότητας (ή και της τοπικής κοινωνίας): λόγου χάρη, τα καλά μαθητικά κείμενα να ανθολογούνται στη σχολική εφημερίδα ή σε τοπικά περιοδικά, να συγκεντρώνονται και να εκδίδονται σε ειδικό τόμο, να μελοποιούνται επιτυχημένοι στίχοι από την ορχήστρα του σχολείου, να γίνονται διαγωνισμοί και να θεσπίζονται βραβεία σε σχολικό ή και σε διασχολικό επίπεδο και άλλα πολλά. Έτσι αναπτύσσεται με τον καλύτερο τρόπο, δηλαδή με εσωτερικά κίνητρα, ο ζήλος της φιλιαναγνωσίας αλλά, επίσης, αυτός ίσως είναι ο καλύτερος τρόπος να τρωθεί εκ των έσω η στενή, βαθμοθηρική αντίληψη για τη «σχολική επίδοση / αποτυχία».

